

Het Universeel Basisinkomen: deconstructie van een fout goed idee

2017/3

17 | 06 | 2017

 MENSEN

 WELVAART

 BESCHERMING

1. Inleiding

Er lijkt een onuitgesproken en bizarre consensus te ontstaan rond het universeel basisinkomen (hieronder: UBI). Ook nu wordt het basisinkomen door velen bepleit als het ultieme panacee voor zowel sociaal als economisch beleid.

Dit rapport onderzoekt de aangevoerde motiveringen en de beweerde evidentie die wordt ingeroepen door voorstanders van het UBI en evalueert het op een maatschappelijke waardenschaal.

Na een korte introductie van het concept en zijn evolutie – waarbij we ook de talloze variaties aanstippen – in de eerste drie hoofdstukken brengen we in hoofdstuk 4 het UBI in kaart. In hoofdstuk 5 toetsen we het concept aan de waarden en normen van onze samenleving en de welvaartsstaat. Hoofdstuk 6 vervolgt met een statische analyse, een beschrijving hoe een UBI de taart van vandaag

anders zou verdelen en de vereiste middelen om een leefbaar UBI te bekostigen. We bespreken de vaakst aangehaalde experimenten in hoofdstuk 7. De statische analyse brengt ons in hoofdstuk 8 tot een dynamische analyse van de mogelijke gedragseffecten en lange termijneffecten. Samengevat, wat betekent het UBI voor onze welvaart en ons welzijn. Hoofdstuk 9 concludeert en sluit af.

“Wordt het basisinkomen alleen bestreden door degenen die niet kunnen loskomen van achterhaalde schema’s?”

Het UBI lijkt een aantrekkelijk idee met alleen maar voordelen, het wordt vanuit heel diverse richtingen gepropageerd, maar in dit onderzoek kijken we met een nuchtere kijk naar dit even sympathiek als utopisch idee. Is het een nuttig nieuw idee dat het oude denken van de verzorgingsstaat overschrijdt? Wordt het enkel bestreden door degenen die niet kunnen loskomen van de achterhaalde schema’s? Waar ligt hier de balans tussen idealisme en realiteitszin?

SIMON GHIOTTO: Fellow Itinera
Marc De Vos: Directeur Itinera

Inhoud

1.	Inleiding.....	1
2.	Oud nieuw idee.....	3
3.	Een zweem van hoop boven een zee van angst en defaitisme.....	4
4.	Wat is het Universeel BasisInkomen?.....	6
	De flora en fauna van het UBI.....	7
5.	Waarden getoetst.....	10
6.	Voeten op de grond.....	15
	Qui Bono? Hoe verhoudt het UBI zich tot vervangingsinkomens?.....	17
	Hoe betalen we een UBI?.....	19
7.	Het basisinkomen, een boude stelling op wankelende poten.....	24
8.	Wat doet het Basisinkomen met onze samenleving?.....	28
	Wat met onze welvaart?.....	28
	Wat met ons welzijn?.....	35
9.	Conclusie.....	44
10.	Bibliografie.....	47
11.	Bijlagen.....	56
	Bijlage 1: Definities basisinkomen.....	56
	Bijlage 2: Referentiebudgetten en dekkinggraden.....	57

2. Een oud idee

Het UBI heeft sterke woordvoerders zoals Roland Duchâtelet, Rutger Bregman, Phillippe Van Parijs en Sarah Van Liefferinge. Voor Duchâtelet was het hét programmapunt van zijn partij Vivant, prof. Philippe Van Parijs verdedigde het al in 1995 in zijn boek 'Real Freedom For All'.¹ In 1986 stond Van Parijs ook mee aan de wieg van het Basic Income European Network (BIEN), inmiddels het Basic Income Earth Network, dat wereldwijd basisinkomen-activisten van allerlei strekkingen groepeerd. Toch had het idee reeds flink wat kilometers op de teller lang voor van het BIEN sprake was.

De eerste sporen van het concept zijn terug te vinden in Utopia van Thomas More, gepubliceerd in het Leuven van de vroege 16de eeuw, en in het werk dat Johannes Vives iets later schreef voor het stadsbestuur van Brugge. Zij zagen een gegarandeerd minimuminkomen reeds als soelaas voor zowel armoede als criminaliteit, weliswaar eeuwen vooraleer de welvaartsstaat werd uitgevonden. Het ging nog niet over een UBI: de bijstand was niet algemeen en onvoorwaardelijk maar beperkt tot mensen in armoede die bereid waren te werken. Daarom wordt Thomas Paine meestal als grondlegger van het basisinkomen gezien. Hij stelde op het einde van de 18de eeuw voor om iedereen op zijn 21ste verjaardag een eenmalige som te geven, ongeacht rijkdom, beroep, bereidheid te werken... Volledig onvoorwaardelijk. De som stelt immers hun deel van de natuurlijke rijkdom van de aarde voor, een deel waar ze 'recht' op hebben, simpelweg omdat ze er zijn.

Dichter bij huis waren er in het midden van de 19de eeuw François Huet en Joseph Charlier, respectievelijk hoogleraar aan de Universiteit Gent en een Brusselse jurist. Waar Huet het ook nog over een onvoorwaardelijke eenmalige som had, introduceerde Charlier een onvoorwaardelijk periodiek inkomen. In de 20ste eeuw waren enkele van de meest markante voorstanders van het UBI Milton Friedman, James Meade en James Tobin, winnaars van de Nobelprijs Economie in respectievelijk 1976, 1977, 1981. Ook Martin Luther King was er voor gewonnen en Richard Nixon introduceerde een grootschalig experiment in de VS.²

Kortom: het UBI heeft in de loop van de laatste eeuwen personen op alle plaatsen van het ideologische en politieke spectrum begeistert. Deze bijzonder beknopte geschiedenis van het idee bespreekt niet alle voorstanders of varianten van het UBI, maar illustreert de lange en kronkelige weg die het idee heeft afgelegd. Relatief recent ontsnapte het uit zijn beperkte intellectuele kring en verscheen het prominent op het publiek toneel. Het idee vindt al eeuwen een vruchtbare voedingsbodem en spreekt dus wel tot de verbeelding.

Met andere woorden: weerstaat het UBI aan een kritisch onderzoek?

---

¹ Van Parijs, *Real freedom for all*.

² Cunliffe en Erreygers, " 'Basic Income?' "; Raventós, *Basic Income*.

3 Een zweem van hoop boven een zee van angst en defaitisme

Toch is het UBI een zwaktebod, zeker vandaag. Hoewel veelal positief voorgesteld, vertrekt het van defaitisme over sommige ernstige maatschappelijke tekortkomingen. Het gaat dan om de mensonwaardige omstandigheden waarin sommige gepensioneerden leven, om kinderen die in zeer kansarme gezinnen geboren zijn, om hardnekkige ongelijkheid, om jongeren die geen toegang vinden tot de arbeidsmarkt, ja zelfs over het volledig verdwijnen van jobs door robotisering. Voorstanders van het UBI vertrekken van de premisse dat dergelijke maatschappelijke kwalen fataal zijn, dat we deze mensen niet in staat kunnen stellen om economisch te participeren in onze samenleving.

Angst

De samenleving leeft evenwel op basis van vooruitgang, van perspectief en van hoop. Een UBI verkondigt hoop, maar teert op angst. Angst voor de toekomst, angst dat de vooruitgang mensen zal passeren, angst dat wie de boot mist hopeloos aan de kade blijft staan. Het is een angst voor de toekomst van werk, omdat er geen werk meer zal zijn, of omdat de vaardigheden van de werknemers van vandaag niet aangepast zullen zijn aan het werk van morgen. De angst dat er door de automatisering geen werk meer zou zijn, verklaart ook waarom zoveel tech-goeroes het UBI aanhangen.³ Als ze – zoals ze hopen – alles kunnen automatiseren, is er geen arbeidsinkomen meer voor hun consumenten. Hun lange termijn Silicon Valley business model draait dan op de privatisering van hun winsten en socialisering van de kosten - het UBI - wellicht deels door hun belastingen betaald. Het idee dat binnenkort er geen arbeidsmarkt zou zijn, omdat alles door machines en robots gebeurt, is echter sterk overroepen. UBI-voorstanders beweren dat de helft van de jobs binnen de twintig jaar geautomatiseerd zouden zijn. Voor deze cijfers hebben we echter geen korreltje zout nodig, maar het hele vat. Verschillende beroepen die beweerdelijk geautomatiseerd zouden worden, bevatten nog flink wat taken waar menselijke interactie voor nodig is. Vervolgonderzoek door de OESO vond dat slechts 9% van de werkgelegenheid in de OESO landen echt automatiseerbaar is.⁴ De Hoge Raad voor Werkgelegenheid vond voor België een jobdestructie van slechts 7%.⁵

Maar ook hoop

Wij zien ook, naast enig jobverlies door automatisering, de jobwinst door innovatie. Wat deze jobs zullen inhouden is vandaag nog toekomstmuziek, maar het is ondenkbaar dat er geen nieuwe jobs zullen zijn. Denk maar eens aan de jobs die tien jaar geleden niet eens bestonden: de app-designer, de dronepiloot, de social media-expert & de SEO-writer.

³ Weller, "Universal basic income has support from some big names".

⁴ Arntz, Gregory, en Zierahn, "The Risk of Automation for Jobs in OECD Countries".

⁵ Hoge Raad voor Werkgelegenheid, "Verslag 2016 - Digitale economie en arbeidsmarkt".

L’histoire se répète: al in 1966 werden negatieve analyses gemaakt over jobverlies. “De wereld ondergaat een wetenschappelijke en technologische revolutie. Slagzinnen als kennisexplosie, tweede industriële revolutie, automatiseringsrevolutie verkondigen dit geloof. [...] De wereld staat op de valreep van een productiviteitsoverschot voldoende om onze economische instituties en het idee van vaste tewerkstelling obsoleet te maken”: zo stond het in een rapport van de Nationale Commissie voor Technologie, Automatisering en Economische Vooruitgang van de VS van ruim 50 jaar geleden!⁶ Toch slaan tech-goeroes ons vandaag om de oren met deze slagzinnen. De geschiedenis herhaalt zich, en ‘deze keer’ is zelden anders.

Automatisering van een taak betekent niet noodzakelijk dat de persoon die de taak uitvoert verdwijnt. Wanneer routinetaken gemakkelijker gebeuren, kan het takenpakket simpelweg veranderen. Geen jobdestructie, maar jobmutatie. Zo verdween bij de introductie van de bankautomaat in de jaren '70 de bankbediende niet. Integendeel, hun aantal steeg juist, onder meer doordat banken meer kantoren konden openen. Hun takenpakket evolueerde evenwel van het verwerken van handgeschreven overschrijvingen en uitbetaling van cheques, naar complexere taken om hun klanten beter van dienst te zijn. Eerder in de geschiedenis had Karl Marx het einde voorspeld van de wevers aan de hand van het mechanisch weefgetouw. Het tegengestelde gebeurde, over de langere termijnen stegen zowel de productiviteit als de werkgelegenheid en lonen van de textielindustrie.⁷

Omggaan met vooruitgang

Dit betekent niet dat automatisering geen effect zal hebben op werknemers, zeker niet de laaggeschoolde. Een disproportioneel groot deel van het jobverlies zal daar terecht komen, en een disproportioneel klein deel van de nieuwe jobs lijkt naar die groep te gaan. Tussen de introductie van het mechanisch weefgetouw en de tijd dat lonen in de textielindustrie vonden, vinden we scènes die niemand die de film Daens heeft gezien onbekend zullen zijn. Daar mogen we niet blind voor zijn. Maar de uitdaging ligt dan in investeringen in menselijk kapitaal, in onderwijs en (her)scholing, zodat ook de laaggeschoolde groep deelneemt aan de voordelen van de vooruitgang.

“Een UBI dat voor bepaalde jobs de loonkost dermate zou verhogen dat een robot economisch rendabel wordt, is een self-fulfilling profecy: de angst voor de dystopie leidt dan tot een georganiseerde jobdestructie”

Dat de automatisering ooit zo ver gevorderd zal zijn sluiten we niet uit... enige voorzichtigheid met de voorspellingswaarde van sociale wetenschappen is aangewezen. Nu een UBI invoeren klinkt echter als het paard voor de kar spannen. Een UBI dat voor bepaalde jobs de loonkost dermate zou verhogen dat een robot economisch rendabel wordt, is een self-fulfilling profecy: de angst voor de dystopie leidt dan tot een georganiseerde jobdestructie, en net die dystopie wilden we voorkomen.

⁶ National Commission on Technology, Automation, and Economic Progress, “Technology and the American economy”.

⁷ Bessen, *Learning by doing*.

4 Wat is het Universeel BasisInkomen?

Vermoedelijk bestaan er evenveel UBI-varianten als UBI-voorstanders, zeker als we naast het basisinkomen ook alle flankerende beleidsmaatregelen en financieringsmethoden in rekening brengen. In bijlage 1 vindt u enkele van de meest courante definities, maar ze zijn eensluidend voor zover een universeel basisinkomen een inkomen is dat op individuele basis en op regelmatige basis wordt uitgekeerd aan iedereen, ongeacht andere bronnen van inkomen of vermogen en onvoorwaardelijk - dus zonder enige tegenprestatie of bereidheid daartoe.⁸

Vaak wordt ook nog gesteld dat het UBI voldoende hoog moet zijn om toe te laten waardig te participeren aan de samenleving, en dat het UBI niet enkel voor burgers van een land geldt maar voor alle legale inwoners daarvan, inclusief immigranten en vluchtelingen. De voornaamste variaties zijn in de bedragen en rechthebbenden. Universeel betekent niet noodzakelijk uniform. Een veel voorkomende kwalificatie betreft de leeftijd, waarbij minderjarigen geen of een kleiner bedrag ontvangen en gepensioneerden een hoger bedrag.⁹

Conceptuele neven en nichten

Om het UBI te verduidelijken, is het ook interessant op te merken wat het niét is. Het is onvoorwaardelijk, zonder enige tegenprestatie of bereidheid daartoe. Het is dus niét het *participatie inkomen* van Anthony Atkinson, in België verkondigd door de SP.A als basisloon, dat een bedrag voorziet voor iedereen die op één of andere manier positief bijdraagt aan de maatschappij (of daar tenminste toe bereid is). Deze maatschappelijke bijdrage kan de vorm aannemen van economische participatie (werkend, werkzoekend, ondernemend), maar ook van studie, vrijwilligerswerk, mantelzorg etc. (Atkinson, 1996; Crombez, 2016) Het UBI wordt op regelmatige basis uitbetaald, niet als eenmalige som, en is dus niét de *stakeholder grant* van Thomas Paine en recenter Bruce Ackerman.¹⁰

Daar het UBI een inkomen is dat wordt uitbetaald, voldoet ook de *negatieve inkomensbelasting* van Milton Friedman niet aan het concept, aangezien hier wordt gewerkt met belastingvrije sommen en belastingkredieten.¹¹

Het is ook geen *gegarandeerd minimuminkomen*, waarbij een te laag inkomen uit arbeid of vervangingsinkomens wordt verhoogd tot een bepaald bedrag. Dit is bijvoorbeeld het geval voor ons leefloon.¹² Evenmin is het een *minimumloon*, dit is een minimale vergoeding die een werkgever aan een werknemer moet betalen.

8 Basic Income Earth Network, "What is basic income?"; Van Parijs, "Basic Income".

9 Blais, *Ending poverty*.

10 Ackerman en Alstott, *The Stakeholder Society*; Paine, *Agrarian Justice, Opposed to Agrarian Law, and to Agrarian Monopoly*.

11 Friedman en Friedman, *Capitalism and freedom*.

12 Frazer e.a., *Minimum Income Schemes in Europe a Study of National Policies 2015*.

We hebben het in wat volgt steeds over een UBI, niet over de conceptuele neven en nichten die zonet aan bod kwamen. Dat gezegd zijnde, willen we wel opmerken dat sommige van de argumentaties wel gelijklopen. We onderzoeken hierna dus ook de experimenten over varianten van het UBI, om de effecten van het UBI zelf in te schatten.

De flora en fauna van het UBI

Gezien de variatie in de definitie van het basisinkomen, zal het weinig verbazen dat er ook talloze verschillende opties zijn om het concept te concretiseren. De flora en fauna van het UBI tiert welig. Hieronder een korte bloemlezing. Merk op dat de flankerende voorstellen niet noodzakelijk gericht zijn op de financiering van een UBI, maar wel door de betrokken voorstander voorgesteld worden als deel van het pakket hervormingen waartoe het UBI behoort.

Proponent & land	Bedrag & doelgroep	Voornaamste flankerende maatregelen
Phillipe Van Parijs (B)	Introductie Euro-Dividend van €200 per maand voor elke Europeaan Op termijn 'hoogst mogelijk houdbaar bedrag', circa €1.500 per maand voor België	Initieel gefinancierd door Europese belasting op consumptie Taks shift, afschaffen vervangingsinkomens
Phillipe Defeyt (B)	€600 per maand voor meerderjarige Belgen, €300 voor kinderen	Taks shift, verlaging (maar geen afschaffing) vervangingsinkomens opdat niemand achteruitgaat, verlagen studiebeurzen, gegarandeerd werk voor zij die willen
Roland Duchatelet (B)	0 tot 18 jaar: €170 per maand 18 tot 61 jaar: €500 euro per maand 61 tot 68 jaar: €800 euro per maand 68+: €1.200 maand	Persoonlijk budget van €300 per maand voor geprivatiseerd onderwijs & medische zorg, afschaffen van allerhande subsidies, taks shift van arbeid naar consumptie en financiële transactie, belastingvrije som op arbeid van €1.500 per maand, besparing op overheids personeel

Proponent & land	Bedrag & doelgroep	Voornaamste flankerende maatregelen
Piratenpartij (B)	€1500 voor elke meerderjarige Belg, €200 voor kinderen	Afschaffing vervangingsinkomens, arbeidsmarkthervorming, taks shift van arbeid naar consumptie, luxeproducten, transport, vervuiling, vermogen & financiële transacties
Benoît Hamon (Fr)	Op termijn €750 per maand voor alle meerderjarige burgers, initieel enkel lager bedrag voor 18-25 jarigen	Belasting op robots & overwinst van banken Vermoedelijk afschaffing vervangingsinkomens, transfers en huisvestingsondersteuning, maar concreet voorstel varieert geregeld
Génération Libre (Fr)	€450 per maand per volwassen legale inwoner van Frankrijk, €225 per kind per maand	Vlaktaks van 23% zonder belastingvrije som Behoud van voornaamste herverdelingsmaatregelen Afschaffing van vele belastingvoordelen & vervangingsinkomens
Initiative Grundeinkommen (referendum Zwitserland)	2.500 CHF per maand (€1.638 in PPP) per volwassen burger, 625 CHF per kind (€409 in PPP) ^a	Vervangt alle huidige vervangingsinkomens & sociale uitkeringen, afschaffen minimumloon, taks shift van arbeid naar consumptie
KELA experiment (Finland)	€560 per maand (€495 in PPP), 2000 willekeurig geselecteerde werklozen tussen 25 en 58 jaar	Geen, het is de werkloosheidsuitkering die twee jaar onvoorwaardelijk wordt voor geselecteerde deelnemers.

^a PPP staat voor Purchasing Power Parity of koopkrachtpariteit. Het drukt de wisselkoers uit, rekening houdend met de prijzen in de verschillende landen.

Proponent & land	Bedrag & doelgroep	Voornaamste flankerende maatregelen
Charles Murray (US)	\$10.000 jaarlijks (€8000 in PPP, €666 per maand) voor alle burgers ouder dan 21 jaar	Belastingvrije som van \$25.000, afschaffing van alle transferprogramma's (incl gezondheidszorg, huisvesting, pensioenen, studiebeurzen,...), arbeidsmarktbemiddeling, subsidies voor bedrijven

13

Om enigszins duidelijk te maken over wat we het gaan hebben, moeten we eerst enkele grondregels vastleggen. We zoeken de grootste gemene delers tussen de verschillende voorstellen.

In wat volgt gaan we uit van een eenvoudig, niet-belastbaar UBI, dat maandelijks uitbetaald wordt. Zoals de definitie verder vereist wordt het op individuele basis uitgekeerd aan alle legale inwoners van België, ongeacht hun inkomen of vermogen en ongeacht (bereidheid tot) positieve bijdrage aan de maatschappij. Het vervangt bestaande vervangingsinkomens, maar behoudt de terugbetaling van gezondheidszorg. Het minimumloon wordt afgeschaft daar ieder reeds zonder arbeid een UBI verwerft, maar andere aspecten van de sociale bescherming voor werknemers blijven wel behouden. Rechten zoals tijdskrediet en ouderschapsverloven blijven bestaan, maar het UBI vervangt de wettelijk bepaalde vergoedingen daarvoor.

Op dit punt leggen we nog geen bedragen vast, maar stellen wel dat het UBI moet toestaan waardig te participeren aan de maatschappij. Zodra dit het geval is, kunnen we geldige conclusies trekken. Een hoger bedrag verhoogt de financieringsbehoefte van het UBI, maar zal de effecten enkel versterken. Er komen geen nieuwe effecten en bestaande effecten veranderen niet van richting.

We volgen het gros van de voorstellen, en aanvaarden wel een verschillend UBI voor meerderjarigen en minderjarigen. Sommigen gaan hierin nog verder, met een hoger UBI op pensioenleeftijd. Dit zou echter weinig veranderen aan de discussie. Het zal vermoedelijk de politieke haalbaarheid verhogen tegen een beperkte administratieve kost, maar zou wel de financieringsbehoefte sterk doen stijgen

13 Coninck, "Hoe Duchâtelet een basisinkomen wil realiseren met drie keer 12 miljard euro"; De Toekomstfabriek, *Philippe Van Parijs over een basisinkomen*; Defeyt, "L'individualisation des droits sociaux, si on veut l'étendre à tous les citoyens, ouvre la porte à l'allocation universelle"; Durand, "Où en est le revenu universel selon Benoît Hamon ?"; Initiative Grundeinkommen, "Streitgespräch zum Grundeinkommen"; KEELA, "Basic Income Experiment 2017–2018"; Koenig en De Basquiat, "LIBER, un revenu de liberté pour tous - Une proposition d'impôt négatif en France"; Murray, *In our hands*; Van Liefferinge, "Waarom het basisinkomen de weg van de toekomst is".

gegeven de vergrijzing van de bevolking. Er wijzigt echter niets aan de fundamentele effecten die we zullen bespreken, gepensioneerden zijn per definitie immers slechts zeer zelden nog actief op de arbeidsmarkt. Daarnaast ligt de ratio van een hoger UBI voor ouderen in het feit dat gepensioneerden niet of nauwelijks hun UBI kunnen aanvullen met een arbeidsinkomen. In een systeem op kruissnelheid konden zij wel een hele carrière lang jaarlijks een deel van hun inkomen uit arbeid of UBI opzij zetten voor een aanvullend pensioen.

5. Waarden getoetst

Het filosofisch debat van het basisinkomen wordt uitvoerig besproken in de literatuur. In het kader van dit onderzoek, beschrijven we deze argumenten beknopt.¹⁴ Ook hier worden de argumenten voor een UBI licht bevonden, al is het makkelijker van mening te verschillen over een waardeoordeel dan over een effect op begroting en economie.

Vrijheid

Het voornaamste filosofisch argument ten voordele van het basisinkomen, steunt op vrijheid en zelfbeschikkingsrecht, in vele gedaanten. In 'Real Freedom For All' pleit Van Parijs voor een 'werkelijke vrijheid om te doen wat men wil doen', die hij onderscheidt van de formele vrijheid die vandaag (meestal) bestaat.¹⁵ Zo is een werknemer formeel vrij om zijn arbeidsovereenkomst op te zeggen, maar hij kan dan geen werkloosheidsuitkering ontvangen. Dat is een forse inperking van zijn werkelijke vrijheid. Een koppel zonder kinderen en waarvan beide partners een leefloon ontvangen is vrij om te gaan samenwonen, maar ze verliezen dan wel elk een derde van hun uitkering. Opnieuw een forse hinderpaal voor wérkelijke vrijheid.

Het vrijheidsargument komt ook terug bij Milton Friedman, die als één van de voornaamste voordelen van zijn variant van het UBI het einde zag van 'big government' en van de paternalistische, indringende welvaartsstaat.¹⁶

Rechtvaardigheid

Ook rechtvaardigheid wordt ingeroepen als een sterke grondslag voor een UBI. Van Parijs is, met zijn real-libertarisme, gebaseerd op het egalitair-liberalisme, ook hier een invloedrijke stem. Deze denkwijze poogt de ongelijkheid waar kapitalisme toe leidt te temperen, zonder vrijheden in te perken.¹⁷ Ook rechts-libertaire en conservatieve denkers als Charles Murray verdedigen de waarde van een

---

14 Zie hiervoor onder meer Van Parijs (1995), White (1997) en Murray (2006) Murray, *In our hands*; Van Parijs, *Real freedom for all*; White, "Liberal Equality, Exploitation, and the Case for an Unconditional Basic Income".

15 Van Parijs, *Real freedom for all*.

16 Friedman en Friedman, *Capitalism and freedom*.

17 Van Parijs, *Real freedom for all*.

UBI.¹⁸ Soms wordt de Theorie van Rechtvaardigheid van John Rawls als argument aangehaald, maar de man zelf heeft het UBI expliciet verworpen.¹⁹

De oudere denkers zagen de rechtvaardigheid nog concreter. Paine's premisse was dat het immoreel was dat mensen geboren werden in een samenleving waar de natuurlijke rijkdommen – vereenvoudigd tot grondbezit – reeds verdeeld waren. Dit maakte immers deel uit van het gemeengoed dat reeds bestond, zelfs voor de hele mensheid er was. Zijn voorstel iedereen een onvoorwaardelijke som te geven op de 21ste verjaardag was dan een manier om iedereen een gelijk aandeel van deze rijkdom te geven. Diezelfde ratio verklaarde zijn financieringsmechanisme, een belasting op grondbezit.²⁰

Het Sociaal Contract

Deze vrijheid en de rechtvaardigheid die sommigen daar in zien, komt echter niet op een blanco blad. Precies in een poging om daadwerkelijke vrijheid en rechtvaardigheid te genereren, bouwen we al vele decennia aan een zeer uitgebreide welvaartsstaat. Deze is gebouwd op solidariteit, wederkerigheid en meritocratie. Het gaat om het concept van het sociaal contract, waarbij de burgers bijdragen naar vermogen en de samenleving aan burgers de grondvesten biedt om goed te kunnen leven: de welvaartsstaat, de rechtsstaat, publieke dienstverlening en zo meer. Het is verkeerd

om vrijheid en rechtvaardigheid los te koppelen van die concepten, en wel om de volgende redenen.

In de oorsprong was dit een bijzonder sterke wederkerigheid, de welvaartsstaat bestond uit een geheel van verzekeringen. Wie niet bijdraagt tot een verzekering, moet ook niet komen aankloppen voor hulp. Het is wel mogelijk dat sommigen hun hele leven bijdragen zonder de verzekering ooit in te roepen, en anderen zich nauwelijks hebben ingeschreven of er reeds beroep op moeten doen. Dat is nu eenmaal eigen aan de kansberekening waar verzekeringen op steunen.

“In het sociaal contract dragen burgers bij naar vermogen en biedt de samenleving diens burgers de grondvesten om goed te kunnen leven”

Stapsgewijs werd dit geheel van verzekeringen – tegen ziekte, tegen werkloosheid, tegen ouderschap (kinderbijslag) en tegen te lang leven (pensioenen) – uitgebreid om ook zij die (nog) niet in staat waren bij te dragen, te ondersteunen en aangevuld met minimale restuitkeringen en -beschermingen om mensonwaardige omstandigheden te vermijden. Naast deze horizontale herverdeling, van zij die kunnen bijdragen naar zij die dit niet kunnen, bestaat er ook een verticale herverdeling, van rijk naar arm. Sterke schouders kunnen immers zwaardere lasten dragen. Zo bevat de moderne welvaartsstaat zeker dimensies van universele bescherming die losstaan van verzekering en bijdragen: wettelijke pensioenen zijn deels een basisinkomen door gelijkgestelde periodes, de bijstand van het OCMW is een restbescherming, toegang tot onderwijs is een recht voor kinderen, gezondheidszorg garandeert een minimale hulp, enz. Maar die ‘universele’ componenten zijn niet

18 Murray, *In our hands*.

19 Van Parijs, *“Basic income and social justice”*.

20 Paine, *Agrarian Justice, Opposed to Agrarian Law, and to Agrarian Monopoly*.

dominant.

De trend van de welvaartsstaat is niet richting onvoorwaardelijk inkomen maar juist richting voorwaardelijkheid: ofwel door de verzekeringstechniek, ofwel door activeringsmechanismen die aan uitkeringen en beschermingen gekoppeld worden. Het UBI keert de fundamentele van zeventig jaar sociaal beleid om. De welvaartsstaat en zijn moreel sociaal contract zit diep verankerd in onze samenleving, getuige de grote politieke energie die gaat naar elke aanpassing ervan.

Recht op luiheid

Hoe men het ook moduleert: het inkomen van het universeel basisinkomen moet ergens verdiend en belast worden. De vrijheid van het UBI wordt betaald met de onvrijheid van iedereen die bijdraagt aan de financiering ervan. We moeten dus ernstige vragen stellen bij een systeem dat

“De vrijheid van het UBI wordt betaald met de onvrijheid van iedereen die bijdraagt aan de financiering ervan”

een recht op luiheid, zoals de schoonzoon van Karl Marx Paul Lafargue het ooit verwoordde, hoger waardeert dan de morele verantwoordelijkheid om naar vermogen bij te dragen aan de maatschappij. Zulke bijdrage kan vele vormen aannemen naast economische activiteit, zoals vrijwilligerswerk, ouderschap, studies, mantelzorg, politiek engagement en zo meer.

Hier is dé kernvraag of de samenleving wel burgers moet ondersteunen die in staat zijn bij te dragen, maar er bewust voor kiezen dit niet te doen. Men noemt dit ook wel eens het Malibu Surfer-argument, als verpersoonlijking en extreem voorbeeld van de onproductieve leegloper die leeft van het werk van anderen. Productieve burgers worden dan ‘geëxploiteerd’ door vrijwillig onproductieve burgers. Hoe rechtvaardig is een samenleving waar burgers die kunnen bijdragen maar er bewust voor kiezen dit niet te doen, kunnen teren op de rest?²¹

Rechten en Verantwoordelijkheden

De keerzijde van de ‘bevrijding van de armen van de paternalistische welvaartstaat’ is dat het UBI de overheid ontslaat van haar verantwoordelijkheden inzake arbeidsmarktbeleid, actieve inclusie, armoedebestrijding, ...

Ons samenlevingsmodel is gebaseerd op rechten en verantwoordelijkheden, ulthm vervat in het concept van burgerschap. In eerdere Itinera boeken werd dit verduidelijkt als inclusie, empowerment en responsabiliteit.²² Dit gaat om rechten, samen met plichten en verantwoordelijkheden, én om het daadwerkelijk genot van die rechten en de daadwerkelijke burgerplicht om verantwoordelijkheden op te nemen. Dit betreft de rollen – het samenspel van rechten met plichten en verantwoordelijkheden van de vier klassieke pijlers van onze samenleving: de overheid, de markt (of de private sector, i.e. for-profit, non-profit, social-profit), het middenveld, en de burger zelf.

21 Van Lancker, “Quid quo pro?”; Van Parijs, “Basic income and social justice”; White, “Liberal Equality, Exploitation, and the Case for an Unconditional Basic Income”.

22 Ghetto, *De staat van het gezin*; Neels e.a., *De verlichting uit evenwicht*.

Het UBI verbreekt dit sociaal contract, de overheid wordt verplicht tot de betaling van de uitkering maar kan daarna haar handen afhouden. De burger moet geen economische verantwoordelijkheid meer dragen, maar draait daarna wel voor alles op. We gooien de hele burgerschapsnotie, dat naast actief burgerschap een betrokkenheid met én in de samenleving inhoudt, overboord. We worden een staat die geld distribueert, en waarin geen burgers maar passieve consumenten leven. Is een weggeefmaatschappij met een uitkeringsstaat wat we willen? Of willen we burgerschap, de betrokkenheid van iedereen met iedereen, behouden?

In een wereld met UBI kan de overheid zich terugtrekken van de ondersteuning van zorgbehoevenden ten voordele van caritatieve, filantropische en religieuze instellingen. De overheid die zich terugtrekt, creëert een vraag naar ondersteuning, de gegoede burgers die nu meer tijd en geld hebben, doneren beide om het aanbod te vormen.²³ Dat is de hoop althans, hoe het zou lopen in de werkelijkheid is – zoals vaak omtrent het basisinkomen – een groot vraagteken.

Het is het sociaal contract, de morele en maatschappelijke vervlechting van burger en samenleving, die sommigen ertoe aanzet om het UBI voorwaardelijk te maken, en om te vormen tot een participatie-inkomen. De administratieve eenvoud van totaal onvoorwaardelijke uitkeringen moet dan vallen voor controle van voorwaarden. Hier moet de burger bijdragen aan de maatschappij – of minstens daartoe bereid zijn – vooraleer hij een inkomen ontvangt van de overheid.²⁴ Deze voorwaarden zijn theoretisch makkelijk te verwoorden, maar het is moeilijker ze wettelijk op te leggen en in de praktijk te brengen. Zo zijn het bewijs van bereidheid of de controle van stukken moeilijker dan op het eerste gezicht zou lijken, en is ook het afbakenen van productieve activiteiten niet altijd even eenvoudig.²⁵

Morele grondslagen van de economie

De dynamische analyse van het UBI onderzoekt verder de socio-economische effecten; laat ons op dit ogenblik de morele grondslagen van onze economie reeds tegen het licht houden.

Het effect van het UBI op loonvorming betekent dat het UBI in se een universele loonsubsidie is, een geïnstitutionaliseerde cadeaupolitiek voor bedrijven. Hoewel in een doelgroepenbeleid loonsubsidies verantwoord kunnen zijn, is het toch verregaand om voor te houden dat die voor elke werknemer nodig zouden zijn.

“Een UBI is de complete ontkenning van de verschillende gradaties van behoeften”

Ook het effect op kansenbeleid verdient aandacht. Met kansenbeleid wordt een beleid bedoeld dat op maat van noden en behoeften is opgevat, zodat burgers optimaal kunnen participeren aan de samenleving. Een UBI is de complete ontkenning van de verschillende gradaties van behoeften. Onze moderne samenleving – zowel België als andere rijkere landen

²³ Murray, *In our hands*.

²⁴ Atkinson, *“The Case for a Participation Income”*; Crombez, *Ctrl+Alt+Del*.

²⁵ De Wispelaere en Stirton, *“The public administration case against participation income”*.

– kampt juist met een hardnekkige polarisatie en stratificatie van kansengroepen, wat de nood aan een effectief kansenbeleid des te sterker maakt.

Zoals we hieronder zullen aantonen is het UBI een sterk regressieve maatregel, met een ronduit georganiseerde verarming voor vele burgers die vandaag een vervangingsinkomen ontvangen. Meer zelfs, aangezien armoede vaak wordt uitgedrukt in termen van inkomensongelijkheid, betekent het UBI de georganiseerde armoede van kansengroepen.

Dat was ook de conclusie van een recente OESO-paper die het basisinkomen onder de loep nam. Niettegenstaande administratieve voordelen en het wegwerken van werkloosheidsvallen, zou een budgetneutraal UBI ronduit regressief zijn. Het slaagt er niet in armoede te decimeren. Meer zelfs, het brengt meer mensen in armoede dan het er uit kan tillen.

Onze analyse op het vlak van loonvorming en kansenbeleid doet ons aannemen dat een UBI, mocht het worden ingevoerd, snel zou moeten worden aangevuld voor bepaalde groepen of categorieën. Voorwaardelijke supplementen zullen echter dezelfde complexe bureaucratie vergen als vandaag. Voorstanders die rekenen op de afbouw van het bureaucratisch controleapparaat, zowel uit economische als morele overwegingen, lijken een dergelijke dynamiek in een land als het onze structureel te onderschatten. En een gediversifieerd UBI is ... geen UBI.

Een vluchtige consensus

Het is de reden waarom de bizarre consensus tussen politiek links en rechts over het UBI slechts schijn is: die vervliegt zodra het basisinkomen geconcretiseerd wordt.

De korte lijst UBI-voorstellen en voorstanders in hoofdstukken 2 en 4 zal al duidelijk gemaakt hebben dat het basisinkomen niet eenvoudig in te passen valt in een ideologische traditie.²⁶ Het recent boek van Nele Lijnen verzamelde ook voor België (maar vooral Vlaanderen) stemmen die vrijwel het hele politieke spectrum bestrijken: Phillipe Van Parijs (UCL, egalitair-liberaal) en Roland Duchatelet (progressief-liberaal) tot Kristof Calvo (Groen) en Grete Remen (N-VA), terwijl de auteur tot de Open VLD behoort.²⁷

Het is evenwel ook direct duidelijk dat de voorstellen zelf erg uiteenlopen. Het concept van het UBI is noch links noch rechts, iedereen kan er zijn gading in vinden vanuit verschillende ideologieën. Maken we het concreter, dan zien we de links-rechts-as terug tevoorschijn komen. Meer zelfs, de verschillen inzake bedrag, gerechtigden, financieringsmodel en flankerende voorstellen (zoals het afschaffen van andere sociale voorzieningen) zijn zo sterk dat een politiek akkoord over het UBI vrijwel onmogelijk lijkt.²⁸

26 Fitzpatrick en Campling, *Freedom and Security*; Raventós, *Basic Income*.

27 Lijnen, *Win for life. Met het basisinkomen naar vrijheid en creativiteit*.

28 Fitzpatrick en Campling, *Freedom and Security*.

Daar komt ook bij dat deze ideologische spreidstand in twee richtingen werkt. Hij verenigt mensen die (sterk) verschillende ideologieën en politieke theorieën onderschrijven, maar verdeelt evengoed mensen uit dezelfde strekking.²⁹ Zo bevinden ook sommige van de meest vocale tegenstanders van een basisinkomen zich aan sterk verschillende zijden van het politieke spectrum. Het boek van Nele Lijnen en haar grote coalitie van voorstanders kreeg tegenkanting van zowel Jean-Marie Dedecker (libertair) als Francine Mestrum (links progressief) en parlementsleden van de SP.A.³⁰ En op de site van de PVDA-PTB (marxistisch) vinden we een boek met de veelzeggende titel: ‘Het basisinkomen - het nieuwe armoedelabel’^b. (Alaluf, 2014)

De illusoire consensus komt niet enkel naar boven onder activisten en politici, maar ook bij het bredere publiek. De werkbarometer van Trendhuis en de Grote Geld enquête van Knack vroegen elk aan een steekproef van de Belgische bevolking hoe ze tegenover een basisinkomen staan. Waar de eerste vond dat ruim 60% voorstander van een UBI was, bleek uit de enquête van Knack juist het tegenovergestelde, met 60% tegenstanders. Het grote verschil? De werkbarometer vroeg hoe men tegenover een basisinkomen stond – zonder meer – de Grote Geldenquête specificeerde het bedrag en enkele van de af te schaffen vervangingsinkomens. Tot zover de eensgezindheid.³¹

6. Voeten op de grond

Op moreel en ideologisch vlak valt er dus flink wat in te brengen tegen een UBI, maar laten we terugkeren naar de effecten in de samenleving. Het sociaal beleid is immers geen gedachtenexperiment, maar tekent onze maatschappij. De kosten en baten zijn niet louter cijfertjes op een blad en abstracte waarden, maar mannen en vrouwen van vlees en bloed: kinderen wier hele leven nog voor hen ligt en ouderen die willen (kunnen) genieten van de herfst van hun leven. Het is dus van belang de reële impact van het UBI te bekijken. Dat is meer dan assumpties en retorica, maar een inschatting van de werkelijkheid, afgetoetst aan de stand van de menswetenschappen.

Laten we beginnen met een statische analyse, waarbij we zonder rekening te houden met gedragsveranderingen onze rekenmachine bovenhalen. Deze statische analyse gaat dus uit van een radicale verandering in de structuur van de welvaartsstaat, zonder enig effect op economie en samenleving. Dit is dus allesbehalve een realistische situatie, maar kan helpen om de situatie te concretiseren.

---

²⁹ Widerquist e.a., *Basic income*.

³⁰ Dedecker, Dedecker: “Basisinkomen doet me denken aan recht op luiheid”; Mestrum, “‘Topexperts’ spreken zich uit tegen het basisinkomen”; Mestrum, “Basisinkomen: Wat met onze strijd voor gelijkheid”; Soens en Beenders, “Geen basisinkomen, maar een basisloon voor iedereen”.

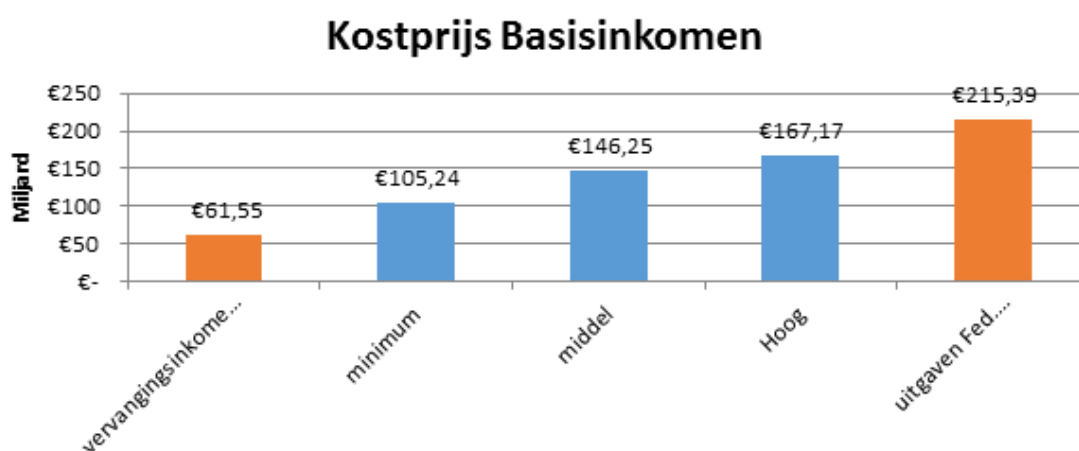
^b Eigen vertaling, originele titel “L’allocation universelle: nouveau label de précarité”

³¹ Pironet, “Basisinkomen krijgt een njet”; Trendhuis, “Op koers naar de betekenis-economie TRENDSTUDIE NAAR ZINGEVING OP HET WERK IN VLAANDEREN”.

Drie mogelijke UBI-voorstellen

Onderstaande grafiek toont de totale kostprijs van drie mogelijke basisinkomens, voor verschillende bedragen. Om dit in perspectief te brengen tonen we daarnaast ook nog de huidige uitgaven voor vervangingsinkomens, en de totale uitgaven exclusief rentelast van de Federale Overheid (inclusief Sociale Zekerheid).

Het laagste bedrag leggen we vast op €900 per maand per volwassene en €300 per kind. Dit is geen

royaal bedrag om van te leven. Hoewel het niet het laagste UBI-voorstel is in de eerder getoonde lijst, ligt het toch aanzienlijk onder de voorstellen van Van Parijs, de Piratenpartij of het Initiative Grundeinkommen. Dit is echter het minimale bedrag dat voor koppels in verschillende gezinssituaties toestaat waardig te participeren aan de maatschappij, zoals berekend op basis van referentiebudgetten.³²³³ Voor een volwassene ligt het ook in de lijn van het leefloon voor een alleenstaande.³⁴ Kinderen zouden met dit UBI wel bijna dubbel zoveel ontvangen als het basisbedrag van de her-vormde kinderbijslagen.³⁵

32 Deze bedragen zijn bepaald op basis van de referentiebudgetten die het Centrum voor Sociaal Beleid (CSB) voorziet opdat een koppel op de private huurmarkt. Storms, "Referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie". Gedetailleerde dekkingsgraden per gezinstype voor de verschillende UBI voorstellen zijn te vinden in bijlage 2, maar deze lopen van 93% tot 122%. De dekkingsgraden zijn veel hoger voor huurders in de sociale sector, maar aangezien dit slechts een klein deel van de totale huisvesting in België betreft en men zou kunnen argumenteren dat een UBI de ratio voor een sociale huisvestingsmarkt uitholt houden we het bij de private markt. Anderen verkiezen de armoederisicogrens als maatstaf. Deze relatieve maatstaf wordt echter berekend op basis van het mediaaninkomen waar het UBI deel van zou uitmaken, wat leidt tot een cirkelredenering.

33 Ibid.

34 POD Maatschappelijke Integratie, "(Equivalent) leefloon".

^c In Vlaanderen, Wallonië en de Duitstalige Gemeenschap. Brussel heeft op het ogenblik van het schrijven de knoop nog niet doorgehakt, maar zal vermoedelijk in dezelfde grootorde blijven.

35 Crevits en Vandeurzen, "Conceptnota "Voor elk kind en elk gezin een groeipakket op maat"; Prevot, "ALLOCATIONS FAMILIALES Des montants plus justes et plus simples qui répondent davantage aux besoins des familles d'aujourd'hui".

Dit UBI ligt te laag om ook in het levensonderhoud te voorzien van alleenstaanden en alleenstaande ouders. De opkomst van innovatieve wooneenheden (duplex, kangoeroewoning, co-housing, ...) laat dan wel toe om ook buiten familiale kring samen te huizen, maar een UBI dat alleenstaande ouders evenzeer ondersteunt moet dus hoger zijn. We spreken dan van de ordegrootte rond €1.250 per volwassene en €420 voor een kind. Dit wordt dan ons tweede mogelijke UBI.

Als laatste gaan we voor één van de hoogste UBI-voorstellen die in Belgische kringen de ronde doen, die van de Piratenpartij. Zij voorzien €1.500 per volwassene en €200 per kind. Het zijn ook deze bedragen die in de spraakmakende Panorama-reportage over het basisinkomen werden gehanteerd.³⁶

Qui Bono? Hoe verhoudt het UBI zich tot bestaande vervangingsinkomens?

Het minimum-UBI kost dus stukken meer dan wat we vandaag besteden, en toch zullen velen die vandaag vervangingsinkomens genieten erop achteruitgaan.

Eerdere berekeningen toonden dat nauwelijks 17% van de meerderjarige inwoners van ons land zouden financieel winnen bij een UBI van €1.000 euro. Zoals onderstaande tabel illustreert, bedraagt dit voor het gros van personen met een vervangingsinkomen immers stukken meer dan €1.000.³⁷

	Bedrag per maand (indien voltijds opgenomen)	Uitgaven in 2016^d
Thematische verloven: (Ouderschapsverlof, medische bijstand, palliatieve zorgen)	€802 ^e	€0.2 miljard
Tijdskrediet met motief	€490 of €654, afhankelijk van anciënniteit ^f	€0.4 miljard
Inkomensgarantie voor Ou- deren (IGO) ^g	Alleenstaande: €1.052 Samenwonende: € 701	€0.6 miljard
Leefloon	Alleenstaande: €867 Samenwonende: €578 Huishouden met kind(eren) ^h : € 1156	€1 miljard

³⁶ Deville en Kneepkens, *Iedereen een basisinkomen*; Van Liefferinge, *“Waarom het basisinkomen de weg van de toekomst is”*.

³⁷ Hertogen, *“Non-Profit Data”*.

^d Raming door Nationale Bank van België

^e Vlaanderen voorziet hier nog aanmoedigingspremies boven.

^f Vlaanderen voorziet hier nog aanmoedigingspremies boven.

^g De Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO) verhoogt het inkomen van ouderen die geen inkomen verwerven uit andere bronnen tot aan deze ondergrenzen. Het gaat veelal over vrouwen die vaker deeltijds werkten of hun carrière pauzeerden om zich over het huishouden te ontfermen.

	Bedrag per maand (indien voltijds opgenomen)	Uitgaven in 2016^d
Werkloosheidsuitkering ⁱ	Minima: Alleenstaande: €992 Samenwonende: € €524-€744 Samenwonende met gezinslast: €1.181 Maxima (alle types): €1.655	€7.2 miljard
Ziekte- en invaliditeitsuitkeringen	Minima: Alleenstaande: € 1.169 Samenwonende: € 1.002 Met gezinslast: €1.461 Maxima: €2.120 Zelfstandigen: Alleenstaande: €1.169 Samenwonende: € 896 Met gezinslast: €1.460 ^j	€7.8 miljard
Pensioenen	Gewaarborgd minimum voor volledige loopbaan (private sector) Alleenstaande: €1.177 Gezinshoofd: €1.471 Overlevingspensioen: € 1.158 Gewaarborgd minimum voor loopbaan 20 jaar (publieke sector): Alleenstaande: € 1.312 Gehuwde: €1.640	€ 43.6 miljard

³⁸

^h Merk op dat dit zowel geldt voor alleenstaande ouders als voor koppels met kinderen

ⁱ Dit is de som van de 'Werkloosheidsuitkeringen' en 'Werkloosheidsuitkeringen met bedrijfstoelage', voordien beter gekend als het Brugpensioen. Ze bedragen respectievelijk €5,8 en €1,4 miljard.

^j Deze bedragen gelden voor de ziekte-uitkering voor regelmatige werknemers. De invaliditeitsuitkeringen hebben dezelfde minima en maxima tussen €1.367 voor een samenwonende en €2.297 voor een invalide met gezinslast

³⁸ Federale Pensioendienst, "De IGO"; Federale Pensioendienst, "Gewaarborgd minimumpensioen"; Nationale Bank van België, "Verslag 2016 gedetailleerde statistische tabellen"; POD Maatschappelijke Integratie, "(Equivalent) leefloon"; RIZIV, "Chronologische tabel van de opeenvolgende aanpassingen van de uitkeringen aan de schommelingen van het gezondheidsindexcijfer"; RVA, "1. De gerechtigden van de RVA | RVA"; RVA, "Loopbaanonderbreking - Tijdskrediet |".

Een UBI berekend op basis van de referentiebudgetten zal dus voor een kleinere groep uitkerings-trekkers een beperkte verbetering inhouden, maar ruim 4 op 5 burgers met een vervangingsinkomen zal een aanzienlijke daling ervaren. Om dergelijke situaties te vermijden, is een verhoging van het UBI voor iedereen nodig, met veel meer middelen, of moet je naar een gerichte verhoging van het UBI voor bepaalde doelgroepen zoals werklozen of alleenstaande ouders.³⁹ Dan vervalt opnieuw het universeel karakter en verdwijnen veel van de door voorstanders verhoopte voordelen als sneeuw voor de zon.

Voorstanders voeren aan dat een UBI voor velen zo goed als financieel neutraal is. Wat ze extra moeten betalen aan belastingen (zie verder), krijgen ze bij aan UBI. Dit UBI vervangt dan ook een deel van het loon. Economisch gezien klopt deze stelling perfect. Een broekzak-vestzak operatie zou geen effect mogen hebben. Economische wiskundige modellen zijn echter verre van een perfecte afspiegeling van de werkelijkheid. Gedragseconomie, waar psychologie en economie elkaar vinden, heeft ons geleerd dat mensen véél gevoeliger zijn voor verlies dan voor winst. Cijfers verschillen, maar mensen ervaren verlies dubbel zo sterk als winst. Concreet, wie €100 verliest, moet €200 krijgen om opnieuw even gelukkig te worden.⁴⁰ Als het dus waar zou zijn dat het UBI financieel neutraal zou zijn – een hogere belastingdruk die terugvloeit als basisinkomen – dan wordt dit niet zo ervaren door de burger.⁴¹ Dit ligt mee aan de basis van de gedragseffecten die later in de dynamische analyse aan bod komt.

Hoe betalen we een UBI?

UBI-voorstellen staan niet op zichzelf, en worden steeds vergezeld van flankerende beleidsvoorstellen en kostenposten die zouden wegvallen. Deze zijn zeer gevarieerd, maar we kunnen toch enkele usual suspects identificeren waarover onder voorstanders relatief weinig discussie is.

Vervangingsinkomens	€ 61.5 miljard
Kinderbijslag	€ 6.5 miljard
Overige sociale uitkeringen	€ 9.4 miljard
Belastingvrije som	€ 10.2 miljard
Administratieve besparing	€ 2.9 miljard
Totale besparingen	€ 90.5 miljard

39 Janssens, "Basisinkomen: oordeel niet te vlug".

40 Kahneman, *Thinking, fast and slow*; Tversky en Kahneman, "Advances in Prospect Theory".

41 Pech, "Behavioral Economics and the Basic Income Grant".

Vrijwel alle UBI-voorstellen kiezen ervoor om vervangingsinkomens te schrappen, omdat iedereen een UBI ontvangt. Dit levert reeds een besparing op van €61.5 miljard euro. Dit omvat ook de eerste pijler van ons pensioenstelsel, waar al wat minder consensus over bestaat, maar we houden het eenvoudig.

Ook kinderen ontvangen een gedeeltelijk UBI, waardoor de ratio van de kinderbijslag vervalt (tenminste voor hen die kinderbijslag als een dekking van de kost van ouderschap beschouwen), ook goed voor €6.5 miljard.^k De overige sociale uitkeringen zijn goed voor €9.4 miljard, die we eveneens opnemen in de besparing. Als laatste valt de belastingvrije som weg, waardoor nog eens €10.2 miljard vrijkomt.⁴²

De vereenvoudiging van het systeem kan eveneens een besparing inhouden, er zijn immers minder ambtenaren nodig om het geheel in goede banen te leiden. In de eerder vermelde Panorama-reportage ging men uit van een besparing van 4 miljard euro, andere berekeningen houden het bij 2,9 miljard.⁴³ Tegelijk kunnen bepaalde lonen binnen de publieke sector ook stijgen zoals we straks zullen argumenteren, en is de administratieve besparing eerder verhoopt dan zeker. Zo is het ‘aan nemen van een geautomatiseerd en efficiënt belastings- en uitkeringsprogramma’ – in de woorden van Phillippe Van Parijs⁴⁴ – stukken makkelijker gezegd dan gedaan.⁴⁵ Bovendien kunnen we ons afvragen wat er dan zou gebeuren met al die ambtenaren. Hun ontslagen zijn immers nodig om de besparingen te realiseren, maar liggen zowel politiek als wettelijk – gezien hun statuut – bijzonder moeilijk.

Hoewel dus sterk twijfelachtig gebiedt het voorzichtigheidsprincipe ons de verhoopte besparingen op te nemen. We opteren hier voor de berekeningen van Tirez en Hertogen, daar het zeer onduidelijk is hoe men in de Panorama reportage aan 4 miljard besparingen komt.

---

^k Merk op dat we hier reeds abstractie maken van de institutionele architectuur van België. Hoewel kinderbijslag in de statistische tabellen van de Nationale Bank nog als een federale uitgave wordt genoteerd, wordt die vanaf 1 januari 2019 een uitgave van de deelstaten.

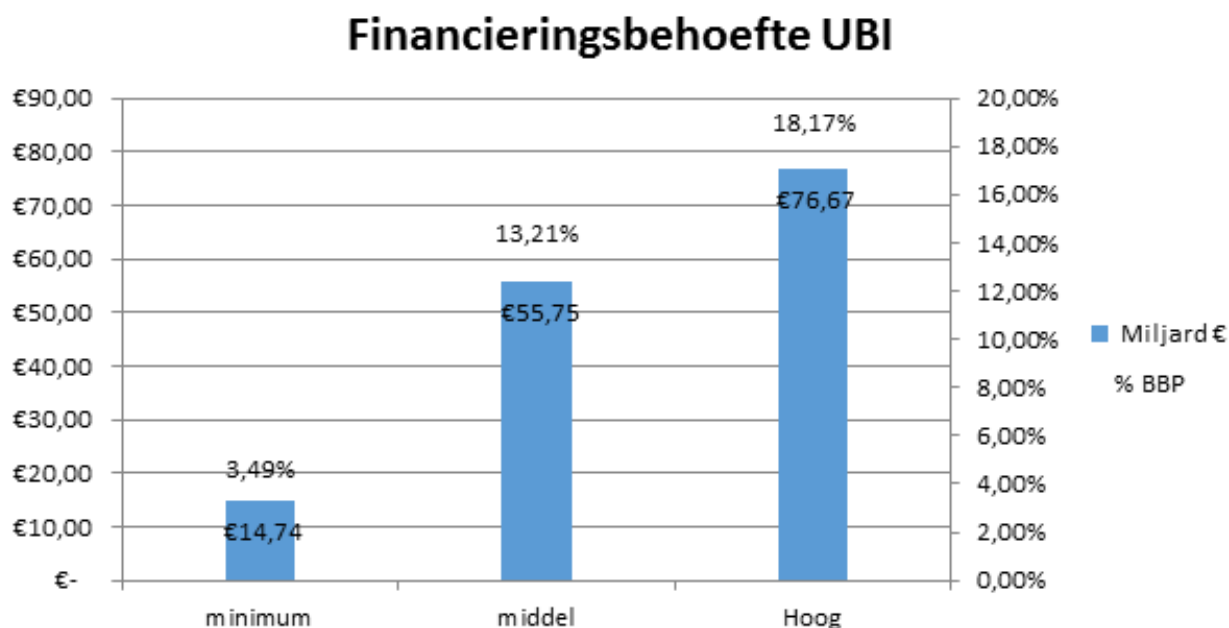
⁴² Nationale Bank van België, “Verslag 2016 gedetailleerde statistische tabellen”; Tirez, “» Een schatting van de kostprijs van een basisinkomen voor alle Belgen”.

⁴³ Deville en Kneepkens, Iedereen een basisinkomen; Hertogen, “Non-Profit Data”; Tirez, “» Een schatting van de kostprijs van een basisinkomen voor alle Belgen”.

⁴⁴ Van Parijs, “Basic Income”.

⁴⁵ De Wispelaere en Stirton, “When Basic Income Meets Professor Pangloss”.

Onderstaande tabel toont de financieringsbehoefte voor de verschillende variaties die we bespreken in miljarden euro en in verhouding tot de Belgische economie.

46

Voor een laag UBI van 900 € is €105.2 miljard nodig, de reële besparingen bedragen €90.5 miljard. Er is dus een financieringsbehoefte van €14.74 miljard euro, of zo'n 3,46% van het bbp van België. Dit is een enorm bedrag, en dat voor een – nogmaals – relatief beperkt inkomen voor zij die vandaag reeds rekenen op vervangingsinkomens voor hun levensonderhoud. Het middelste en hoge voorstel laten al wat meer comfort toe, maar zijn des te duurder! We gaan dan tot €76.67 miljard euro, of 18.17% van het Belgische bbp.

Deze 18.17% komt bovenop de huidige belastingdruk van 51%, waarmee we nu al bij de wereldtop horen. Van elke euro toegevoegde waarde zou de overheid dan net geen 70 cent afroemen. Ook onze staatsschuld scheert met 106.6% van het bbp hoge toppen; hier zit evenmin nog rek op voor dergelijke beleidsmaatregelen. Het UBI gaat immers niet over een eenmalige investering, maar een recurrente uitgave, maand na maand, jaar na jaar.

46 Nationale Bank van België, "Verslag 2016 gedetailleerde statistische tabellen"; Statbel, "Bevolking per geslacht en leeftijdsgroep voor België, 2016".

Om deze cijfers even in proportie te plaatsen, de vergrijzingskost bedraagt tussen 2015 en 2060 ruwweg 2.3% van het bbp. De financieringsbehoefte van het laagste UBI-bedrag is dus anderhalf keer de vergrijzingskost, en voor het hoogste UBI gaan we zelfs tot bijna het achtvoud.⁴⁷

“De financieringsbehoefte van het laagste UBI-bedrag is dus anderhalf keer de vergrijzingskost, en voor het hoogste UBI gaan we zelfs tot bijna het achtvoud”

Aanvullende besparingen mogelijk, máár ...

Vermits het UBI de ambitie heeft om alle vervangingsinkomens te beëindigen, kunnen we vervolgens ook kijken naar de selectieve steunmaatregelen van lagere inkomens, zowel op federaal als op deelstaatniveau. Het gaat om maatregelen zoals het huwelijksquotiënt, de inkomensgerelateerde kinderopvang, de school- en studietoelagen en sociale huisvesting. Men zou zelfs kunnen argumenteren dat het UBI de dienstencheques overbodig maakt, en daarmee de 3 miljard uitgaven en gederfde inkomsten die daar mee gepaard gaan.⁴⁸ Voor deze besparingen – die nochtans volledig in dezelfde lijn liggen – vinden we echter veel minder eensgezindheid bij UBI-activisten. Ze zijn een duidelijke illustratie van de ideologische spreidstand die ontstaat zodra we het concept concretiseren.

Bovendien kunnen verschillende van deze besparingen de kost van het levensonderhoud verhogen, en daarmee de hoogte van het UBI. Bij het opmaken van referentiebudgetten werd er bijvoorbeeld rekening gehouden met school- en studietoelagen. Deze schrappen zou voor bepaalde gezinstypes de dekkingsgraad van het UBI dat we hier voor ogen houden verlagen.

Naast het zoeken naar besparingen, zou men ook kunnen de totale massa aan uitbetaalde basisinkomens onder de loep te nemen. Sommigen zullen bijvoorbeeld opwerpen dat het UBI voor gevangenen kan ingehouden worden. De staat voorziet reeds in het levensonderhoud van deze burgers, en een UBI als verplichting van de maatschappij kan moeilijk gerechtvaardigd worden tegenover iemand die zijn plicht tegenover het gezag van de wet en de orde van de maatschappij heeft verwaarloosd. Dit gaat maar over €0.12 miljard, en maakt dus geen fenomenaal verschil. Bovendien dreigt hiermee de universaliteit van een UBI te vervallen. Hoe verder men deze richting uit gaat, hoe minder universeel het UBI is, hoe meer de eenvoud vervalst en hoe meer administratie men herintroduceert.

Merk ook op dat we in deze berekeningen geen rekening houden met het UBI als loonsubsidie, en daarmee het effect op de loonvorming, de totale loonmassa van ons land en de gederfde inkomsten voor de overheid. Belasting op arbeid speelt een zeer grote rol in onze overheidsfinanciering. Dit gaat niet enkel om de personenbelasting, maar ook de sociale bijdragen, de werkgeversbijdragen, én de gemeentelijke en provinciale opcentiemen op de personenbelasting. Onze belastingbasis wordt zo nog verder uitgehold.

⁴⁷ Hoge Raad van Financiën, “Studiecommissie voor de vergrijzing - Jaarlijks verslag”.

⁴⁸ Hertogen, “BuG 305- Dienstencheques kosten 3,1 mia € aan de gemeenschap”.

Transitiekosten

Bovendien zijn er ook nog transitiekosten die in rekening moeten worden gebracht. Net zoals het aannemen van succesvolle verregaande automatisering makkelijker gezegd is dan gedaan, gebeurt ook de overgang van A naar B niet met een knip van onze vingers. Elke succesvolle ondernemer die een nieuwe productielijn, een nieuw kantoorgebouw, een nieuwe organisatiestructuur, ... eender welke hervorming wil introduceren, houdt rekening met transitiekosten. Overheden vergeten dat vaak. Eenmaal het sociaal passief, de reorganisatie van HR, de overstap van ICT systemen en de dubbele rekening die gedurende de overstap loopt, ... in rekening wordt gebracht, moet men opnieuw de vraag stellen of het sop de kool wel waard is.

Bovendien is er niet enkel een financiële transactiekost, maar ook een emotionele transactiekost. Sommigen zijn zeer gevoelig voor elke wijziging in hun (financiële) situatie, bij een basisinkomen wordt per definitie iedereen getroffen. De overstap introduceert in de eerste plaats al een onzekerheid, en houdt afhankelijk van de hoogte van het bedrag mogelijk een daling in voor velen. Het zijn juist de zwaksten in de maatschappij die het gevoeligst zullen zijn voor deze emotionele transactiekost. Hun sociale en economische situatie laat zo weinig manoeuvreerruimte dat zelfs een kleine vertraging of verlaging van de uitkeringen al een catastrofaal effect kan hebben. De evolutie naar een UBI introduceert een enorme instabiliteit in ons huidig samenlevingsmodel.

Hoe schikt men dit gat dicht te rijden?

Zoals we in de tabel in hoofdstuk 4 zagen, zijn de voorstellen tot financiering zo mogelijk nog varieerder dan de UBI-voorstellen zelf. De gebruikelijke ballonnetjes zijn een (lineaire) belastingverhoging op arbeid, een (aanvullende) belasting op consumptie, een speculatiebelasting (de zogeheten Tobin Taks), een ecologische belasting of een vermogensbelasting. In recentere voorstellen komt een belasting op robots ook geregeld terug. Een diepgaande en volledige bespreking van deze en andere fiscale voorstellen vallen buiten het bereik van deze studie, we verwijzen u graag door naar eerder werk van Itinera rond het thema.⁴⁹ Geen van de voorgaande voorstellen zou echter de nodige financiële middelen kunnen vinden, zonder aanzienlijke negatieve effecten op de economie en maatschappij.

Finaal

Over de exacte financieringsbehoefte gaan we hier geen finale uitspraken doen. Dat is niet de hoofdboodschap van deze analyse en het idee dat exacte waarachtige cijfers mogelijk zijn is niet meer dan een illusie. Het voldoet te beseffen aan de hand van voorgaand indicatief cijfermateriaal dat een UBI zonder financieringsbehoefte, zelfs binnen een statische analyse, niet mogelijk is.

---

⁴⁹ Van de Cloot en Volckaert, *Taxshift*.

7. Het basisinkomen, een boude stelling op wankele poten

In de regel wordt het basisinkomen gepropageerd als een weldoordacht en onderzocht beleidsvoorstel dat op evidentie rust. Er zouden reeds over de hele wereld experimenten lopen en afgelopen zijn, waardoor we de effecten van een Belgisch of Europees UBI zouden kunnen voorspellen. Niets is minder waar.

In discussies rond het basisinkomen wordt in de regel verwezen naar het Alaska Dividend, de experimenten rond negatieve inkomensbelasting (NIT) in de VS, het Mincome experiment in Canada (Dauphin, Manitoba), de Win4Life ‘voorbeelden’ of de experimenten in Kenya en Namibië. Het zijn de bekendste, maar ondertussen al lang niet meer de enige experimenten die pogen inzicht te geven in hoe mensen individueel en als samenleving zouden reageren op het UBI. Doch de informatie die er mee gewonnen is, is beperkter dan men wil doen geloven. In de taal van statistici kunnen we zeggen dat zowel de interne validiteit – de juistheid van de resultaten – als de externe validiteit – de toepasbaarheid van de resultaten in een andere context – twijfelachtig is.

Beperkt bedrag

Het Alaska dividend is het beste voorbeeld van een UBI in een ontwikkeld land. Sinds de late jaren '70 wordt een deel van de olie-inkomsten in Alaska opgenomen in het Alaska Permanent Fund. Elke permanente inwoner van Alaska, met uitzondering van gevangenen, ontvangt jaarlijks een deel van het rendement van dit fonds.⁵⁰ Het is individueel, onvoorwaardelijk en universeel, en voldoet dus perfect aan de 3 criteria van het basisinkomen. Het bedrag van dit UBI schommelde sinds diens oprichting vrijwel steeds tussen \$1.000 en \$2.000 ... per jaar. Het hoogste bedrag ooit, rekening houdend met inflatie, kwam op \$2.671 of zo'n \$223 per maand per persoon.⁵¹ Geen verwaarloosbaar bedrag, zeker niet voor grotere gezinnen en gezinnen in armoede, maar evenzeer geen UBI dat toestaat waardig te participeren aan de samenleving.

Andere context

Ontwikkelingslanden zijn wel vaker een proeftuin voor experimentele beleidsonderzoekers. Niet enkel zijn de uitdagingen inzake armoede en gezondheid er bijzonder uitgesproken, maar er vloeien ook voldoende middelen naartoe om ondersteuning op te zetten doch onvoldoende om iedereen te helpen. Zo wordt het opzetten van een controlegroep, een groep die de ondersteuning niet of slechts op een later tijdstip ontvangt, moreel en politiek minder moeilijk. Bovendien leeft ondanks een enorme groei de laatste decennia nog steeds een enorm aandeel van de wereldbevolking in bittere armoede met een zwakke gezondheid en (zeer) lage scholing, waardoor het relatief weinig kost om te pogen hun lot te verbeteren. Experimenten kunnen er dus op een grotere schaal gebeuren met minder middelen.

⁵⁰ Alaska Department of Revenue, “Permanent Fund Dividend Division- Eligibility Requirements”.

⁵¹ Alaska Permanent Fund Corporation, “The Permanent Fund Dividend”.

Zo ook de (relatief) grootschalige experimenten in Kenya en Namibië. Daarnaast heeft Iran reeds een nationaal programma ingevoerd dat een UBI sterk benadert, en terwijl we deze studie redigeerden, begon men in India zeer ernstig te overwegen om honderden ondersteuningsprogramma's te bundelen in een enkel UBI. In beide gevallen was de ratio vooral de versterking van de administratieve efficiëntie en de bestrijding van corruptie. De redenen waarom het interessant is om een UBI te proefdraaien of zelfs in te voeren in een ontwikkelingsland, verklaren echter ook waarom de resultaten moeilijk van toepassing zijn op België of, bij uitbreiding, vrijwel elke westerse welvaartsstaat. De context is dermate verschillend, dat we appels met peren vergelijken. Bovendien is er een enorm verschil tussen een UBI dat mensen (nauwelijks) behoudt voor een hongerdood, en een UBI dat zou toestaan waardig te participeren in onze westerse maatschappij.

Het Hawthorne Effect

De experimenten in industrielanden zijn al even problematisch. Zowel het Mincome experiment in Canada als het NIT experiment in de VS speelden zich (voornamelijk) af in de jaren '70. Onze samenleving en economie is lang niet meer dezelfde. In beide gevallen ging het om tijdelijke experimenten in een geografisch vastgelegd gebied. De deelnemers wisten dat ze geselecteerd werden, wat tot het beruchte Hawthorne effect kan leiden. Hierbij wijzigen deelnemers in een experiment hun gedrag, enkel en alleen al omdat ze weten dat ze deelnemen aan het experiment. Dit gebeurt niet noodzakelijk met de bedoeling om de resultaten te verstoren, het kan zelfs onbewust gebeuren, maar het effect vertekent toch de resultaten.

“De manier waarop een individu binnen een klassieke welvaartsstaat op een UBI reageert is echter niet dezelfde als de reactie van een samenleving met UBI voor iedereen”

Beperkte steekproef

De enige locatie van het Mincome experiment waar echt iedereen binnen de gemeenschap kon deelnemen, Dauphin (Manitoba, Canada), had een bevolking van nauwelijks 10.000 inwoners (inbegrepen de omliggende landelijke gebieden) en is zeer afgelegen. De dichtstbijzijnde stad, Winnipeg, ligt op meer dan 300 km. In de overige gebieden van het Mincome experiment en in alle NIT testgebieden, selecteerde men een deel van de bevolking. De manier waarop een individu binnen een klassieke welvaartsstaat op een UBI reageert is echter niet dezelfde als de reactie van een samenleving met UBI voor iedereen. Dit argument is des te meer van toepassing in het geval van de Win4Life-winnaars¹, tenminste de enkele tientallen die toestemden deel te nemen aan een vragenlijst. Daarbij moet ook nog verondersteld worden dat de 83 respondenten, op een totaal van 189 winnaars voor heel België, representatief zijn voor de gehele bevolking. Zelfs na het controleren van de socio-demografische eigenschappen, blijven er nog een hoop moeilijker meetbare kenmerken.⁵²

¹ Win for Life' is een krasspel van de Nationale Loterij waarbij men een vast maandelijks bedrag kan winnen. Oorspronkelijk €1.000 en later verhoogd tot €2.500, zijn er nu verschillende maandelijks bedragen mogelijk gaande van €500 tot €5.000.

⁵² Marx en Peeters, "Win for Life".

Tijdelijk

Daarnaast staat of stond bij alle experimenten – met uitzondering van Win4Life – de duurtijd vast. Deelnemers wisten niet alleen dat ze aan een experiment deelnamen, maar ook hoe lang het duurde. Deze beperkte duur kan arbeidsmarkteffecten zowel overschatten als onderschatten. Men kan omwille van de tijdelijke aard van het experiment kiezen om in de arbeidsmarkt te blijven, omdat men bang is er achteraf slechts moeizaam opnieuw in te geraken. Een angst die niet ongegrond is gegeven de moeite die langdurig werklozen, langdurig zieken of langdurige huisvrouwen/huismannen ervaren. Men kan ook kiezen om juist wél zich tijdelijk terug te trekken en gebruik te maken van het UBI-experiment om even op adem te komen of terug te gaan studeren. Zo staat men na afloop sterker op de arbeidsmarkt tegenover zij die niet geselecteerd waren. Het is a priori onmogelijk te weten welke van beide effecten domineert.

Voorwaardelijk basisinkomen, quid?

Misschien wel het belangrijkste element dat de resultaten van het Mincome basisinkomen experiment op de helling zet... is dat het helemaal geen basisinkomen-experiment is. Toch wordt het keer op keer geciteerd als hét basisinkomen-experiment, bvb. door Rutger Bregman⁵³. Maar het Mincome-experiment kende een inkomensvoorwaarde. En on-voorwaardelijkheid is wellicht hét belangrijkste kenmerk van UBI. In het Mincome-experiment werd per dollar inkomen dat iemand uit een andere bron had, de uitkering verlaagd met 50 cent. Wie 20% meer verdiende dan de armoedegrens, kreeg op die manier geen uitkering meer uit het Mincome 'basisinkomen'.⁵⁴ Als dit bekend in de oren klinkt, dan is dat omdat het hier dus duidelijk niet gaat over een universeel basisinkomen maar over een gegarandeerd minimuminkomen. Een iets hogere versie van ons leefloon dus.

Bijstandsexperiment, geen UBI te bespeuren

Waar de zojuist beschreven voorbeelden tenminste nog deelnemers selecteerden uit de volledige populatie, is er nog een derde klasse 'basisinkomen'-experimenten die beter bijstandsexperimenten hadden geheten. Zowel de veelbesproken experimenten in enkele Nederlandse gemeenten^m als in Finland gaan uitsluitend over mensen die reeds een vervangingsinkomen krijgen.

In Finland heeft men 2.000 werklozen willekeurig geselecteerd. Zij kregen te horen dat ze de komende twee jaar in elk geval hun werkloosheidsuitkering ontvangen, ongeacht of ze werken, werk zoeken of thuis blijven en TV kijken. De Nederlandse voorbeelden zijn nog problematischer. Hier werden de randvoorwaarden niet afgeschaft maar slechts versoepeld. Zo worden sommige groepen ontslaan van de verplichting werk te zoeken en andere niet, is het basisinkomen slechts gedeeltelijk onvoorwaardelijk (tot €199 per maand voor alleenstaanden) en werden de deelnemers gekozen

⁵³ Bregman, *Gratis geld voor iedereen*.

⁵⁴ Forget, "The Town with No Poverty".

^m Utrecht, Wageningen, Tilburg en Groningen

uit een lijst kandidaten.⁵⁵ Terneuzen is nog een geval apart, hier is begin 2017 een voorstel nipt afgekeurd in de gemeenteraad – 15 stemmen tegen, 14 stemmen voor – dat een noemenswaardig basisinkomen zou geven... aan 20 participanten op een bevolking van 54.600. Deze zouden dan ook nog eens uitgekozen worden uit alleenstaande kandidaten die al minstens drie jaar een uitkering kregen.⁵⁶ Niet bepaald een representatieve steekproef van de bevolking. Bovendien gaat het in alle Nederlandse gevallen over een geografisch beperkt gebied geïntegreerd in een groter geheel. Het Canadese Dauphin was dan wel een enkel dorp, maar dit lag zo afgelegen en geïsoleerd dat we het nog als een microkosmos van de samenleving zouden kunnen proberen beschouwen. Nederland mag dan wel minder dicht bevolkt zijn dan België, het is toch nog verre van de open natuur van Manitoba.

De empirische onderbouw naar het basisinkomen is dus zeer wankel. Geen énkél van de aangevoerde experimenten brengt voldoende bewijslast bij voor de deugdelijkheid van de invoering van een UBI. De voorstanders van een UBI schrijven aan de experimenten resultaten toe die bij ernstige analyse niet worden bevestigd.

Bij gebrek aan beter...

In wat volgt zullen we een beeld schetsen van wat de waarschijnlijke gevolgen kunnen zijn van de invoering van een UBI. Het wordt een combinatie van kennis uit eerdere experimenten, parallellen vanuit andere beleidsmaatregelen, en een theoretisch denkkader op basis van algemene beleidsvoering.

“De echte impact van een UBI blijft een zwarte doos”

Zoals Thomas Piketty ooit schreef over data naar inkomens- en vermogensverdeling: *“Although the information was not perfect, it had the merit of existing.”*⁵⁷ Het zal gaan om de voornaamste effecten, de lijst is relatief uitgebreid maar zeker niet exhaustief. Er zijn nog allerhande neveneffecten die

buiten de reikwijdte van deze studie liggen. Daarnaast kunnen besproken of onbesproken effecten elkaar ook versterken, en zo een lawine-effect veroorzaken. Met alle kanttekeningen gegeven de onderliggende data en de voorspellingsmacht in de sociale wetenschappen in acht genomen, zullen we toch een poging wagen.

De echte impact blijft echter een zwarte doos, en eender wie zonder enige twijfel iets anders probeert te vertellen, bedient zich van wat vandaag de dag minzaam alternative facts wordt genoemd. Vroeger waren dit simpelweg leugens en onwaarheden.

---

55 Klijnsma, Ontwerpbesluit experimenten Participatiewet.

56 König, “Geen gratis geld in Terneuzen”.

57 Piketty en Goldhammer, *Capital in the Twenty-First Century*.

8. Wat doet het Basisinkomen met onze samenleving?

Tot nu beperkten we ons vooral tot een statische analyse en een bespreking van experimenten. De statische analyse keek hoe de taart zoals we ze vandaag kennen verdeeld zou kunnen worden. Het zijn echter de dynamische effecten, de effecten op het gedrag van consumenten en producenten, van werknemers en werkgevers, van burgers en overheden, die bepalen of, hoe en door wie de taart gebakken zal worden.

We zullen achtereenvolgens kijken naar de waarschijnlijke effecten van het UBI op onze economie en op een inclusieve samenleving. We beginnen met de arbeidsmarkteffecten, waar we bespreken hoe het UBI verschillende groepen in onze samenleving zou beïnvloeden in hun beslissing al dan niet te werken. Hier is bijzondere aandacht voor arbeidsmarktparticipatie van vrouwen. We nemen het – onterecht – aangekondigde einde van onvrijwillige werkloosheid onder de loep, alsook wat het UBI met ondernemerschap zou doen en hoe migratie in het plaatje past.

Daarna gaan we verder met de inclusie en sociale bescherming. Hier komt eerst armoede(-bestrijding) aan bod, om dan verder te gaan met bestaande en mogelijke risico's op misbruik van de sociale bescherming. Dan komt een korte bespreking van mogelijke gezondheidseffecten van een UBI, om te eindigen met het effect van het UBI op gendergelijkheid.

Wat met onze welvaart?

1. Wie wil nog werken in een wereld met UBI?

Een van de eerste argumenten tegen een UBI, zelfs voor iemand die net geïntroduceerd is tot het concept, zal vrijwel steeds het effect op het arbeidsaanbod zijn, het idee dat met een UBI mensen gewoon thuis zouden blijven. Het al even klassieke antwoord luidt dat experimenten aantonen dat dit effect zeer beperkt is, en dan voornamelijk te vinden is in de intensieve marge. Dit laatste houdt in dat men zal blijven werken, maar gewoon het aantal uren terugschroeven. De cijfers van de Mincome, NIT en Win4Life experimenten zouden dit aantonen. We hebben al aangegeven dat die cijfers weinig betrouwbaar zijn. Laat ons nu, om studieredenen, even aanvaarden dat die cijfers toch een voorspellende waarde zouden hebben voor het effect van een UBI in België.

Bovendien is er niet enkel een kwantitatief effect te verwachten – hoeveel men bereid is om te werken – maar ook een kwalitatief effect – welk werk en tegen welk loon. We focussen ons hier op het arbeidsaanbod, maar de arbeidsvraag blijft niet buiten schot, integendeel. Elk UBI-voorstel, zelfs de sobere versies met lagere bedragen, kent een aanzienlijke financieringsbehoefte. De manier waarop deze financieringsbehoefte wordt ingevuld kan een sterk effect hebben op de vraag naar arbeid. Gezien de eerder vermelde variatie is het uitwerken daarvan niet mogelijk binnen de reikwijdte van de studie, en verwijzen we u graag door naar andere boeken van Itinera.⁵⁸

⁵⁸ Van de Cloot en Volckaert, *Taxshift*.

Het gemiddelde verbergt grote verschillen

Het klopt dat de gemiddelde daling bij de NIT-experimenten relatief beperkt bleef, al zou elke regering bijzonder tevreden zijn met een vergelijkbare stijging in de arbeidsmarktparticipatie. Achter dit gemiddelde schuilen echter sterk heterogene effecten. Waar getrouwde mannen hun arbeidsuren

“zelfs waar onvolledige effecten bestaan, suggereren ze een substantieel en zeer genderongelijk effect op activiteit”

slechts met 5% terugschroefden, was dit 21,1% voor getrouwde vrouwen. Vrouwelijke gezinshoofden – vrouw én kostwinner – vielen daar met 13,2% mooi tussen. Bovendien zien we dat zowel voor getrouwde als alleenstaande vrouwen de procentuele daling van de tewerkstellingsgraad juist groter is dan de daling in arbeidsuren.⁵⁹ Ook simulaties door het Nederlands Centraal Planbureau (CPB) vonden een daling van de arbeidsmarktparticipatie in voltijds-equivalenten van iets meer dan 5%. Dit gemiddelde verhult de daling van vrouwen in samenwonende stellen met kinderen, waar de arbeidsmarktparticipatie met 17,7% daalt.⁶⁰

Kortom: zelfs waar onvolledige effecten bestaan, suggereren ze een substantieel en zeer genderongelijk effect op activiteit. Bij een veralgemeend UBI zal dit effect voorspelbaar belangrijker zijn. De meerkosten van een UBI moeten dan door minder schouders worden gedragen, wat in verhouding een grotere belastingstijging vergt, terwijl arbeid en de inkomens uit arbeid veralgemeend maar genderongelijk teruglopen. En dit allemaal terwijl het zo belangrijk is in het licht van de vergrijzing en beperkte economische groei dat we erin slagen het arbeidsaanbod te verhogen.

2. Een einde aan onvrijwillige werkloosheid?

Vrijheid van loonvorming

Een volgend veel gebruikt argument pro UBI, is dat onvrijwillige werkloosheid uit onze maatschappij zou verdwijnen. Dit kent vooral voor de rechterzijde een bijzonder sterke aantrekkingskracht. Het UBI laat immers toe het minimumloon te schrappen. Iedereen heeft dan de vrijheid om zijn arbeid aan te bieden aan de prijs die voor hem aanvaardbaar is. Dit is ook een centraal element inzake de werkloosheidsval die later aan bod komt.

Deze vrijheid van loonvorming, mét voor werknemers een reële mogelijkheid om een slecht betaalde, zware of vuile job te weigeren, is een centraal element in de *real freedom* van Phillipe Van Parijs en verklaart volgens Bregman waarom vuilnismannen meer zullen verdienen dan bankiers.⁶¹ Werknemers zullen voor een aangename, comfortabele job die bijzonder veel voldoening brengt bereid zijn een aanzienlijk lager loon te aanvaarden of dit zelfs (deeltijds of voltijds) gratis doen, afhankelijk van de hoogte van het UBI. Zwaardere, vuilere of saaie jobs die momenteel worden ingevuld omdat de werknemers weinig andere keuze hebben, zullen moeten inzetten op een aange-

59 Sommer, *A feasible basic income scheme for Germany*.

60 Jongen, de Boer, en Dekker, “De effectiviteit van fiscaal participatiebeleid, CPB Policy Brief”.

61 Bregman, *Gratis geld voor iedereen*; Van Parijs, *Real freedom for all*.

namere arbeidsorganisatie of betere verloning. Bij een voldoende hoog UBI, zal het verschil tussen het UBI en het huidige loon immers weinig mensen verleiden om te werken.⁶²

De schaduwkant van de medaille

Als deze voorspellingen juist zijn, zal het UBI tot een substantiële loonsverhoging leiden voor bepaalde beroepen, terwijl in andere beroepen de werkgevers hun loonkosten indirect via het UBI gesubsidieerd zien. Bovendien is het zeer de vraag of vuilere, saaiere of zwaardere jobs voldoende productief zijn – en dus voldoende waarde creëren – om die kost te compenseren. Zo niet dan zullen die jobs simpelweg verdwijnen, met een nog lagere werkgelegenheid tot gevolg.

Wie zijn UBI wil aanvullen maar enkel vaardigheden heeft die weinig gevraagd worden door de markt en dus weinig onderhandelingsmacht heeft, zal dit moeten doen tegen een bijzonder lage verloning.⁶³ De keerzijde van de medaille, zeker bij de lagere UBI-voorstellen, is dan de introductie van mini-jobs, de beruchte Duitse Hamburgerjobs. Binnen een extreme liberale of libertaire visie valt dit binnen de vrijheid van contract.

“De keerzijde van de medaille is dan de introductie van mini-jobs, de beruchte Duitse Hamburgerjobs. Is dit vrijheid van contract, of is deze subsidiering van ondernemingen het organiseren van arbeidsongelijkheid?”

Anderen zullen dit effect van het UBI – eigenlijk een subsidiëring van ondernemingen – beschouwen als het organiseren van arbeidsongelijkheid. Men kan echter niet tegelijk de mini-jobs verketteren én een UBI, met mini-jobs tot voorspelbaar gevolg, verdedigen.

Bovendien geldt dit einde van de onvrijwillige werkloosheid enkel als we vertrouwen in een volkomen flexibele arbeidsmarkt, én we zowel de theorie rond efficiënte lonen als de insider-outsider theorie verwerpen. Deze laatste twee zeggen respectievelijk dat werkgevers een hoger loon zullen bieden dan het marktevenwicht om hun werkrachten te stimuleren en te behouden, en dat omwille van transitiekosten, rekruteringskosten, opleidingskosten en dergelijke de huidige werknemers een hoger loon kunnen eisen dan het marktevenwicht voorschrijft.

Gevaren van vrijwillige werkloosheid

Daarnaast bestaat er een reëel risico dat vrijwillige werkloosheid, om te herbronnen, om voor kinderen of oudere familieleden te zorgen, of gewoon om te luieren, uiteindelijk leidt tot onvrijwillige werkloosheid. Inactiviteit erodeert menselijk kapitaal. De vaardigheden, gewoonten en netwerk die men bewust en onbewust opbouwt tijdens de studies en de carrière kunnen vervagen, verouderen of verdwijnen. Wie na verloop van tijd toch opnieuw de arbeidsmarkt wil betreden, kan op een hoge drempel stoten. We bespreken later hoe het gederfde loon van een jonge vrouw die zich uit de arbeidsmarkt terugtrekt slechts een derde tot een kwart van de totale kost bedraagt. Deze schatting

62 Pech, “Behavioral Economics and the Basic Income Grant”.

63 Karabulut, “Het basisinkomen”.

gaat er echter van uit dat de vrouw in kwestie haar weg naar de arbeidsmarkt terugvindt na de geplande drie jaar. De moeilijkheden die langdurig zieken of langdurig werklozen ervaren, onder meer door het verlies aan sociaal en menselijk kapitaal, doen vermoeden dat die terugkeer bijzonder lastig is.

3. Deeltijdse arbeid

Volgens sommigen zou de introductie van het UBI niemand aanzetten om thuis te blijven noch jobs vernietigen, maar zou de economie juist groeien. Doordat een UBI deeltijds werken faciliteert, zou een productiviteitsstijging een deel van de verminderde werkuren compenseren. Vooral KMO's krijgen hierbij makkelijker toegang tot deeltijdse werknemers – zo luidt het UBI-mantra.

Het jongleren met deeltijdse uurroosters blijft echter een uitdaging voor KMO's, zelfs indien zowel de vaste als variabele loonkosten dalen. Daarnaast is de illusie dat deeltijds werken toestaat de bestaande jobs over meer mensen te verdelen een illustratie van de zogeheten “*lump of labour fallacy*”. De gevraagde arbeid in een economie is geen vast gegeven, geen koek die gedeeld en willekeurig kan verdeeld worden. Het is een complex samenspel van talloze factoren, die voor de eenvoud dan maar gegroepeerd worden onder arbeidsvraag en arbeidsaanbod.

Is deeltijds per definitie slecht? Neen, dat zeker niet. Voor sommigen, en in sommige fasen van ons leven, kan deeltijds werken juist de sleutel zijn tot een work-life balance. Nederland is een uitstekend voorbeeld hoe meer variatie in werkuren arbeidsmarktparticipatie kan stimuleren.⁶⁴ Maar als het UBI deeltijdarbeid opdrijft, dan betekent dat een vergrote inkomensongelijkheid ten aanzien van de voltijdwerkers die in voorspelbare mate meer bij de hogeropgeleiden en bij de mannen zullen zitten.

4. Het UBI als motor voor groei: Consumptie?

Een ander element dat voor extra jobs – en dus arbeidsvraag – zou kunnen zorgen, is verhoogde koopkracht en consumptie. Simpel gezegd spenderen armere gezinnen een groter deel van hun inkomen dan rijkere. Door hen extra geld te geven, stijgt de totale consumptie in de samenleving. Dit vergt wel een kanttekening. Zoals boven aangegeven, moeten – afhankelijk van de hoogte van het UBI – velen met een vervangingsinkomen juist inboeten tegenover de situatie van vandaag. Ecologen kunnen bovendien de vraag opwerpen of dat dan wel per definitie goed is, maar dat is nog een ander verhaal. In hoeverre de gestegen consumptie van zij die winnen bij een UBI jobverlies kan tegengaan, is een groot vraagteken, en is sterk afhankelijk van de wijze waarop de financieringsbehoefte wordt ingevuld. Omgekeerd stellen andere voorstanders dan weer dat een UBI juist een samenleving faciliteert waar minder wordt geconsumeerd, of toch minder consumptie wordt verkregen uit een marktwerking. Dit kan ecologische baten brengen, maar versterkt dan wel het jobverlies.

⁶⁴ Ghiotto, *De staat van het gezin*.

5. **Het UBI als motor voor groei: ondernemerschap?**

Nieuwe jobs zouden volgens sommigen ook van gestegen ondernemerschap komen, waarbij mensen niet enkel zichzelf maar ook anderen tewerkstellen. Wij zullen de laatsten zijn die ondernemerschap willen ontmoedigen. Duurzame waardecreatie door ondernemers in al hun gedaantes stimuleren, zit in ons Itinera-DNA. Maar zal het UBI een wezenlijk verschil maken?

Het UBI zou een inkomen bieden in de opstartfase, voor verlieslatende ondernemingen en zou kunnen dienen als borg voor een lening. De bank is immers verzekerd van een inkomensstroom. Zeker deze laatste premisse roept ernstige vragen op. We weten dat ruwweg 1 op 3 starters na minder dan 5 jaar de boeken sluit.ⁿ⁶⁵ Als we het UBI als borg van een lening beschouwen dan verdwijnt de mogelijkheid tot faillissement bij onoverkomelijke schuldenlast. Vandaag kan iemand wiens zaak niet het verhoopte succes had, faillissement aanvragen. Mits verschoonbaarheid vervallen de schulden. In de wereld met UBI, waar de bank (een deel van) dit UBI beloofd werd om de lening terug te betalen, kan dit niet meer. Maar indien men beslag legt op (een deel van) het UBI, wat dan met de sociale inclusie?

Het UBI voorziet in de minimale mogelijkheden om waardig te participeren in de samenleving. Neem dat weg en je introduceert sociale exclusie zonder vangnet.^o De arbeidsmarkt biedt weinig soelaas. Hier moet men concurreren met degene die wél een UBI krijgen, wat het moeilijker maakt een volwaardig inkomen te onderhandelen. Ondernemen brengt dan juist méér risico mee.

Is UBI ondernemerschap zelfs maar wenselijk?

Maar stel dan nog dat hier rond kan gewerkt worden, bijvoorbeeld door het UBI uit te sluiten als mogelijke borg voor een lening. Dan nog stelt zich de vraag of ondernemerschap door UBI wel te vergelijken valt met het ondernemerschap dat we vandaag kennen. Wie onderneemt, enkel en alleen omdat die zeker is van een UBI, heeft mogelijk een heel ander profiel of gedrag dan de huidige ondernemers. Bovendien kan door een UBI het faillissement als mechanisme om minder succesvolle projecten in stand te houden, geliquideerd worden. De zogeheten 'zombiebedrijven', die in een gezonde markt zouden verdwijnen maar met een UBI verder strompelen, blijven dan menselijke en financiële middelen gevangen houden in een uitzichtloze activiteit.

ⁿ Dit is niet noodzakelijk door een faillissement, het kan ook bijvoorbeeld door de omvorming van eenmanszaak tot vennootschap of het vrijwillig stopzetten zonder financiële moeilijkheden. De data laat niet toe dit te onderscheiden.

65 Graydon, "Startersatlas 2016".

^o In deze analyse. Van Parijs stelt een UBI voor op 'het hoogst houdbare niveau', wat volgens hem rond de €1.500 zal liggen. Dan is er nog mogelijkheid beslag te leggen op een deel van het UBI zonder mensonwaardige omstandigheden.

Blind vertrouwen op serendipiteit

Ook het idee dat een UBI innovatie stimuleert komt wel eens terug, maar lijkt eerder gegrond op hoop dan op feiten. Dit blind vertrouwen op serendipiteit om de negatieve effecten van een UBI op te vangen, klinkt ronduit schrikwekkend. Het doet denken aan met twee voeten vooruit op het ijs springen, en dan maar hopen dat het zal houden. Voor ons staat inkomenssubsidie haaks op de geest van ondernemerschap, die het van risico en durf moet hebben.

Kortom: het is van alles wat, van niets zeker, en globaal zijn de arbeidsmarkteffecten van UBI vooral één groot vraagteken. Zolang arbeid de basis blijft van inkomen, welvaart en belasting, betekent UBI dus één groot experiment met welvaart en vooruitgang.

6. *Het UBI en migratie*

Het effect van een UBI op migratie is één van de twistappels onder voorstanders van het UBI, en blijkt samen met het 'surfer'-argument ook een van de voornaamste zorgen van tegenstanders te zijn. De discussie draait vooral om wie recht heeft op het UBI.

De grenzen van het UBI

Universaliteit heeft grenzen. Als België een UBI invoert is dit niet bedoeld voor een Australiër aan de andere kant van de aardbol. Waar die grens ligt, geografisch en tussen inwoners van een land, is echter voer voor discussie. Veelal hebben alle legale inwoners van een land recht op het UBI, dit is ook waar Phillipe van Parijs voor pleit. Dit betekent dan dat er een vorm van residentievoorwaarde zou komen in het UBI, met vermoedelijk ook uitzonderingen. Zo kent ook de kinderbijslag een residentievoorwaarde, maar blijft de betaling in sommige gevallen, zoals bij buitenlandse stages en studies, doorlopen. Zoals we later zullen bespreken, brengt deze residentievoorwaarde het door voorstanders gevreesde en verguisde controleapparaat terug van nooit weggeweest.

Aanzuigeffect en/of zelfselectie

Tegenstanders waarschuwen dan weer voor een aanzuigeffect en zelfselectie onder de migranten indien alle legale inwoners een UBI krijgen, met verwachte geconcentreerde inactiviteitseffecten onder subgroepen in de migrantengemeenschappen, met name bij vrouwen. Er is uitgebreide literatuur over het onderwerp, en een echte consensus lijkt er niet te zijn. Het migratieproces is meer dan een wiskundige vergelijking van kosten en (verhoopte) baten, migratie kan immers ook op gang komen door externe factoren. Weinigen zullen argumenteren dat Syriërs de platgebombardeerde stad Mosoel ontvluchten om hier een leefloon te krijgen. Het UBI kan wel sterk spelen wanneer men de afweging maakt waar men dan naartoe gaat.

De economische impact van migranten is nog zo'n onderwerp waar weinig consensus over bestaat in de literatuur: hetzij positief, negatief of nihil. Wat wel duidelijker lijkt is een zekere zelfselectie. Migranten met bepaalde achtergrond worden aangetrokken door bestaande gemeenschappen in het land van aankomst, maar ook door hun verwachtingen. Wie vertrouwt in zijn eigen economische capaciteiten verkiest een dynamischer arbeidsklimaat. Wie eerder wantrouwig staat tegenover de eigen kracht, of zelfs bij voorbaat weinig zin heeft om te werken zoals sommigen beweren, zal eerder aangetrokken worden tot een land met uitkeringen, a fortiori een UBI.

Daarnaast is migratie geen vast gegeven, geen eenmalige gebeurtenis die daarna vast staat voor eeuwig en altijd. Zelfs indien het UBI geen rol zou spelen in de migratiebeslissing, kan het nog steeds een effect hebben op de beslissing al dan niet terug te keren bij tegenvallende resultaten in het gastland of een einde aan de onrust in het thuisland. In de woorden van Howard : *"Higher welfare generosity, although not the magnet that draws, may be the magnet that holds"*.⁶⁶

Een Europees UBI?

Dit geldt niet enkel voor migratie buiten de Europese Unie, waar men nog zou kunnen opwerpen dat economische vluchtelingen in principe toch geen legale inwoners van een land kunnen worden en zo nooit een UBI ontvangen, maar ook binnen de EU. Er is vrij verkeer van personen in landen van de EU, en een onderdeel daarvan is dat personen die verhuizen binnen de EU (vrijwel) direct (vrijwel) alle sociale rechten verkrijgen in hun nieuwe gastland. Het klassieke tegenargument is dan dat dit klopt en we daarom een UBI op Europees niveau moeten invoeren. Een elegant antwoord, dat het weerwoord omvormt tot een reden tot schaalvergroting. Het klopt evenwel niet met de realiteit. Een UBI op Europees niveau zou (opnieuw) een bedrag moeten vastleggen. Dit kan een vast bedrag zijn, gelijk voor alle landen, of een variabel bedrag, aangepast aan het prijspeil van elk land.

Aangezien ons uitgangspunt nog steeds is dat het UBI voldoende moet zijn waardig te participeren in onze samenleving, zal dit gelinkt zijn aan de armoedegrens. De klassieke armoederisicogrens (60% van het mediaan inkomen) leert ons dat een Belgische alleenstaande €1084 per maand nodig heeft om niet meer als arm beschouwd te worden. De Noor die dit basisinkomen krijgt zou zich in een land met een armoedegrens op €2074 nochtans bijzonder arm voelen. Een Roemeen of Bulgaar daarentegen die op de armoedegrens leeft, verdient nauwelijks zoveel in een volledig jaar.⁶⁷ Een algemeen uniform UBI over de verschillende landen is dus geen optie.

Rest ons nog een UBI aangepast aan het prijspeil. Dit vergt kwalitatieve én vergelijkbare data, die we vandaag niet hebben. Armoede gemeten op basis van het relatieve inkomen, houdt immers geen rekening met verschillen in levensstandaarden tussen landen.⁶⁸ Anders gezegd, als iedereen arm is,

66 Howard, "Basic Income and Migration Policy".

67 EUROSTAT, "At-risk-of-poverty thresholds - EU-SILC survey 2015".

68 Cantillon en Van Mechelen, "Tussen droom en daad... Over armoedebestrijding, minimuminkomensgarantie en het Europese sociale model".

dan is niemand arm. Dit is het voornaamste, maar niet het enige struikelblok in het bepalen van armoede in verschillende landen. Ook kwalitatieve referentiebudgetten zijn in hetzelfde bedje ziek. Ze worden opgesteld met oog op consumptiepatronen, maar als deze uit pure armoede aanzienlijk verschillen blijft het moeilijk te vergelijken tussen sterk verschillende landen.⁶⁹ Het UBI aanpassen aan het prijspeil is dus makkelijker gezegd dan gedaan.

Kortom: zelfs afgezien van de politieke uitdaging om het UBI met Europese consensus in te voeren, is zijn implementatie afhankelijk van een bestuurlijke verfijning die verre van overal in Europa verworven is. Als het UBI Europees moet zijn of niet zal zijn, zal het niet zijn.

“Het nationalistisch invullen van een UBI zou ook leiden tot een duale samenleving, en een onderlaag van de bevolking die bijdraagt via directe en indirecte belastingen maar geen UBI ontvangt”

Is een duale samenleving wat we willen?

Als we even abstractie maken van de Europese regelgeving inzake vrij verkeer van personen en sociale rechten naast ons neerleggen – enkel voor het argument – zouden we een UBI kunnen ontwerpen dat enkel geldt voor Belgen, eventueel ook voor legale inwoners na een bepaalde periode in het land. Dan verliest het UBI zijn universeel karakter. Maar het zou ook leiden tot een duale samenleving, nog meer uitgesproken dan vandaag: een samenleving met de UBI-gerechtigden, en een onderlaag van de bevolking die bijdraagt via directe en indirecte belastingen maar geen UBI ontvangt. Ze concurreren op de arbeidsmarkt met UBI-gerechtigden, en dus voor mogelijk bijzonder lage lonen. Ze betalen de volle pot voor voorzieningen die voordien deel uitmaakten van de welvaartsstaat, maar opnieuw, zonder UBI dat hen daarin ondersteunt.⁷⁰ De directe belastingen zouden we misschien nog kunnen aanpassen, hoewel dit weer de administratieve eenvoud ondergraaft. Indirecte belastingen zoals belastingen op consumptie en op vervuiling zijn echter veel moeilijker individueel te sturen. Of gaan we dan naar een kortingskaartje waarmee niet-UBI gerechtigden minder indirecte belastingen betalen, om zo niet enkel opnieuw administratieve lasten in te voeren maar ook sterk te stigmatiseren?

Wat met ons welzijn?

De volgende brede categorie van effecten van het UBI betreft inclusie en sociale bescherming in onze samenleving. We hebben een performante arbeidsmarkt nodig die zorgt voor een duurzame economische groei – zowel sociaal, economisch als ecologisch duurzaam – maar we moeten opletten dat we hierbij de zwakkeren uit onze maatschappij niet in de kou laten staan. We zullen in dit deel onderzoeken hoe een UBI het welzijn van onze bevolking beïnvloedt, zowel in economische zin – armoede – als bij een bredere welzijnsopvatting.

⁶⁹ Storms, “Referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie”.

⁷⁰ Howard, “Basic Income and Migration Policy”.

7. *Het einde van armoede?*

Het effect op de armoede(-bestrijding) is bij een UBI altijd aanwezig: onze aanvangshypothese is immers een UBI dat volstaat om waardig te participeren in onze maatschappij. Dit betekent dat men poogt met een UBI om een einde te maken aan armoede. Of niet?

Een van de meest voorkomende definities van armoede beschrijft *“personen of gezinnen die uitgesloten zijn van de minimaal aanvaardbare leefpatronen in de lidstaat waarin zij leven”*⁷¹ Het volgende lijstje van dat besluit verduidelijkt dat het gebrek aan middelen dat hiertoe kan leiden zowel kan gaan over goederen, als over inkomen of diverse diensten. Hoewel deze definitie dus duidelijk verder gaat dan enkel het inkomen, meten we in werkelijkheid armoede met inkomenscriteria. Deze kunnen relatief zijn, bijvoorbeeld 60% van het mediaan inkomen, of absoluut, zoals de referentiebudgetten die eerder al vermeld worden. Het blijven enge benaderingen van een breed concept.

De vele gezichten van armoede

Ondertussen staan we gelukkig al wat verder en meten de EU-SILC data naast monetaire armoede ook bijvoorbeeld de werkintensiteit en materiele deprivatie. We kijken dan al naar het inkomen, de arbeidsmarktparticipatie en het consumptievermogen. Desalniettemin blijft dat nog steeds een puur economische benadering.

“Een UBI dat voldoende hoog is om monetaire armoede uit onze samenleving te bannen, doet niets aan de rest van dit veelkoppig monster”

Over de jaren heen is er een zeer rijke literatuur tot stand gekomen over wat men multidimensionale armoede is gaan noemen.⁷² Naast het economisch/monetaire aspect, kijkt die ook naar de onderwijskansen en –verwezenlijkingen, gezondheid, sociale uitsluiting of eenzaamheid, de buurt waarin men leeft, het sociaal netwerk, sociale mobiliteit, ...

Een UBI dat voldoende hoog is om monetaire armoede uit onze samenleving te bannen, doet niets aan de rest van dit veelkoppig monster.

Echte universaliteit

Bovendien steunt zelfs het elimineren van de monetaire armoede op enkele sterke aannames. Zo zou een UBI alle rechthebbenden bereiken. Toch blijkt vandaag de dag juist de take-up van sociale rechten ronduit problematisch. De vereenvoudiging dat het UBI inhoudt zou dit vermoedelijk –hopelijk – verbeteren, maar maakt een werkelijk universele dekking nog geen zekerheid. Een recent rapport vond dat bijna een vijfde van de leefloongerechtigden in Brussel simpelweg van de radar verdwenen waren.⁷³

⁷¹ Raad van Europese Gemeenschappen, Besluit van de Raad van 22 juli 1975 betreffende het programma voor modelprojecten en modelstudies ter bestrijding van de armoede.

⁷² Alkire en Foster, “Counting and multidimensional poverty measurement”; Bourguignon en Chakravarty, “The measurement of multidimensional poverty”.

⁷³ Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, “Inzichten in non take-up van de sociale rechten en in sociale onderbescherming in het Brussels Gewest Brussels armoederapport 2016”.

Phillipe van Parijs introduceerde het concept *echte vrijheid* om niet enkel te duiden op het recht om iets te doen, maar ook de mogelijkheid om dit recht te benutten.⁷⁴ Analoog kunnen we spreken van een theoretische universaliteit en echte universaliteit, waarbij alle legale inwoners het UBI ook werkelijk ontvangen. Het kinderbijslagstelsel wordt vaak gelauwerd als hét voorbeeld van een geslaagde automatisering van rechten, maar ook hier blijft er een klein aandeel gezinnen die hun kinderbijslag niet tijdig, niet correct of simpelweg niet krijgt. Een klein aandeel niet opgenomen rechten, slechts luttele procenten, betekent op het totaal van onze bevolking al snel ettelijke honderdduizenden mensen die nog in armoede zullen vertoeven. Bovendien vervangt het UBI in de ogen van velen andere gerichte ondersteuningsprogramma's. Daardoor zal het niet meer voorkomen dat wie door de mazen van één vangnet valt, toch nog enigszins opgevangen wordt door een ander net. Méér actieve inclusie en maatwerk, niet minder.

“een UBI zou het begin zijn van het einde van de actieve inclusie waar we net méér en beter van willen, niet minder”

We hebben het UBI eerder al omschreven als een zwaktebod. Het is toegeven dat we niet in staat zijn mensen in staat te stellen economisch te participeren aan onze maatschappij, en hen dus maar geld toestoppen. We zijn niet in staat het onderscheid te maken tussen degenen die ondersteuning nodig hebben en zij die het zonder ook best kunnen, dus geven we het geld direct aan iedereen. We zijn niet in staat noden te onderscheiden, dus geven we iedereen hetzelfde bedrag dat maar hoog genoeg moet zijn. In se is de keuze tussen een UBI en het progressief

universalisme – met een brede basis- en gerichte aanvullende ondersteuning – de keuze tussen universaliteit en uniformiteit of een progressiviteit met maatwerk.

Maatwerk dat uitdagender is, maar tegelijk ook beter werkt. De mannen en vrouwen binnen de FOD Sociale Zekerheid, de VDAB, de FOREM, Actiris, de OCMW's en noem maar op, doen véél meer dan enkel met het vingertje wijzen en uitkeringen toekennen of inhouden. Ze voorzien een traject van bemiddeling en begeleiding, waarbij sommigen beter geholpen zijn met toegang tot scholing, anderen nood hebben aan sollicitatievaardigheden om hun capaciteiten ook te kunnen aantonen en nog anderen simpelweg in contact moeten worden gebracht met het juiste bedrijf. Ook de OCMW's, of tegenwoordig steeds vaker de Sociale Huizen, bieden veelal een gamma aan diensten aan zoals hulp bij administratie, laagdrempelig psychologisch advies, juridisch advies en zelfs gewoon sociale activiteiten om de eenzaamheid van ouderen of gezinnen in armoede tegen te gaan.

Werkt dit altijd uitstekend? Nee, jammer genoeg niet. Echt maatwerk is moeilijk. We moeten vroeger beginnen en inzetten op gezinsbeleid, we moeten inzetten op een onderwijs dat geen kwart van de leerlingen verliest tegen het einde van de rit en we moeten gaan van baanzekerheid naar werkzekerheid. Maar een UBI zou het begin zijn van het einde van de actieve inclusie waar we net méér en beter van willen, niet minder.⁷⁵

⁷⁴ Van Parijs, *Real freedom for all*.

⁷⁵ De Vos en Konings, *Van baanzekerheid naar werkzekerheid op de Belgische arbeidsmarkt*; De Witte en Mazrekaj, “Décrochage scolaire – Faits, chiffres et recommandations politiques”; Giotto, *De staat van het gezin*.

Een UBI wordt door vrije markt-proponenten gezien als de ultieme *laissez-faire*. De overheid voorziet geld en zowel zij als het middenveld kunnen daarna hun handen proper houden. Het UBI is zogenaamd de ultieme responsabilisering, maar met een empowerment die voor velen onvoldoende zal zijn.⁷⁶ Anderen beschouwen dit einde van de bemoeizuchtige en paternalistische staat dan weer net als hét grote voordeel van de UBI, zelfs als andere aspecten van welzijn er voor moeten inboeten.⁷⁷ Dat is de achtergrond van het politieke ‘monsterverbond’ dat libertariërs en socialisten rond het UBI verbindt.

Beleid voor de armen is géén armzalig beleid

De klassieke slogan dat progressiviteit, een gerichte ondersteuning, bij voorbaat gedoemd is om te falen want *a policy for the poor quickly becomes a poor policy* is achterhaald. Het klopt dat er voldoende voorbeelden te vinden zijn van hoe het níét moet, maar evengoed kunnen we achterhalen wanneer het wél lukt. Van Lancker en Van Mechelen vonden bij een vergelijkende studie van Europese welvaartsstaten dat een goed ontworpen progressiviteit die voldoende middelen ter beschikking heeft én deze ook efficiënt gebruikt, daar in slaagt.⁷⁸

Daarnaast riskeert het UBI het Mattheuseffect te versterken, dat reeds in talloze aspecten van het sociaal beleid is geslopen. De brede middenklasse geniet de baten, maar zij die vandaag recht hebben (of toch zeker nood hebben) aan aanvullende ondersteuning zullen er aan inboeten. Dit hangt sterk af van de manier waarop het UBI gefinancierd wordt en de flankerende beleidsmaatregelen van elk UBI voorstel. We riskeren zelfs de duale maatschappij van vandaag met kansarmen en kansrijken te reproduceren. Aan de ene zijde staan dan zij die overleven met het UBI, of er zelfs door in stand worden gehouden. Aan de andere zijde staan de gezinnen die in staat zijn zichzelf en hun kinderen klaar te stomen voor de arbeidsmarkt van morgen.

De lekkende emmer

De econoom Arthur Okun gebruikte inzake belastingen en armoedebestrijding ooit de beeldspraak van een emmer met lekken om de afweging te duiden tussen efficiëntie en gelijkheid. Het is mogelijk door belastingen en een welvaartsstaat de taart gelijkjer te verdelen, maar de emmer waarmee de welvaart van A naar B wordt gebracht lekt. Er vallen kruimeltjes van de taart, de nieuwe verdeling is gelijkjer maar de nieuwe taart is kleiner. Eerder werk van Itinera beschreef het onderscheid tussen goede en slechte (on-)gelijkheid.⁷⁹ Een recente paper in het befaamde tijdschrift *Nature* vond dat waar gelijkheid en eerlijkheid of rechtvaardigheid in de clinch gaan, mensen een eerlijkere ongelijkheid verkiezen boven een oneerlijke gelijkheid.⁸⁰

76 Dierckx, “ ‘Het basisinkomen’”; Le Comptoir, “Le revenu de base, faux-ami du progrès social”.

77 Murray, *In our hands*.

78 Van Lancker en Van Mechelen, “Universalism under siege?”

79 De Vos, Ongelijk maar fair.

80 Starmans, Sheskin, en Bloom, “Why People Prefer Unequal Societies”.

Het is belangrijk dat we naast de administratieve efficiëntie ook de economische efficiëntie opnemen, om zo het totale welvaartsverlies te berekenen. Dit behelst de loonkost van belastinginspecteurs en de prijs van postzegels voor de belastingbrieven, maar ook het jobverlies wegens belastingen en het verlies van koopkracht door hogere prijzen. Het introduceren van herverdelingsmechanismen gaat gepaard met welvaartsverlies, de prijs die we betalen opdat iedereen de vruchten van onze samenleving kan genieten.⁸¹ De taak van de econoom is de politici adviseren over de grootte van de gaten, en het ontwerpen van een combinatie van belastingen en herverdeling dat voor een gegeven gewenste herverdeling de kleinst mogelijke gaten heeft.⁸²

Het basisinkomen, en het inherente gebrek aan sociaal beleid op maat, introduceert een emmer met ronduit gigantische gaten.

8. *Het einde van de werkloosheidsval en fraude*

Voorstanders van het UBI wijzen er op dat het UBI in één enkele beweging een einde zou maken aan de werkloosheidsval en de eenouderval. Het UBI is immers onvoorwaardelijk, men kan dus geen geld verliezen door inkomsten uit arbeid te verwerven, en geïndividualiseerd, dus maakt het niet uit of men alleen woont of niet. De eerder besproken vrijheid van loonvorming zorgt dat ieder die wil werken, zou kunnen werken (weliswaar tegen een mogelijks bijzonder laag loon).

Men kondigt het einde aan van de sociale fraude en zwartwerk, aangezien uitkeringstrekkingen en afhankelijke partners hun inkomsten niet langer hoeven te verbergen uit vrees voor het verlies van sociale voordelen. Het is natuurlijk niet moeilijk om uitkeringsfraude te elimineren door iedereen een onvoorwaardelijk recht op uitkering te geven...

Te vroeg van stapel?

Maar toch, geen fraude meer. Dat is toch uitstekend, nietwaar? Wel, toch niet helemaal. Om te beginnen is een bijzonder belangrijke voorwaarde voor de eliminatie van de werkloosheidsval, dat het UBI gepaard gaat met de eliminatie van alle inkomensgerichte ondersteuning. Is dit niet het geval, dan blijft er een mildere vorm van de werkloosheidsval bestaan. In voorstellen zoals dat van Phillippe Defeyt blijft er nog een aanzienlijk deel van de sociale zekerheid gericht op inkomensondersteuning overeind, en daarmee ook de werkloosheidsval.

Verbonden aan de werkloosheidsval is het verkondigde einde van zwartwerk en sociale fraude. Het klopt dat het onvoorwaardelijk karakter van een UBI er voor zorgt dat wie vandaag onder tafel bijklust moet vrezen zijn vervangingsinkomen – hetzij leefloon, werkloosheidsuitkering, ziekteuitkering, ... – te verliezen, in de toekomst simpelweg kan werken en zijn UBI behoudt. Uitkeringsfraude verdwijnt dus, maar is dat het hele verhaal?

81 Okun, Equality and Efficiency.

82 Van de Cloot en Volckaert, *Taxshift*.

Fraude kent vele gezichten, van de werkloze die niet zo werkloos is al hij beweert, tot de garagist of loodgieter die u een mooie korting belooft als hij cash betaald wordt of de zakenman wiens fiscalist creatief omgaat met de aftrekposten en buitenlandse rekeningen. Voor deze laatste verandert het UBI helemaal niets aan hun prikkels om al dan niet buiten de lijntjes te kleuren. Meer zelfs, afhankelijk van hoe het UBI gefinancierd wordt kan belastingontduiking zelfs aantrekkelijker worden.

‘Legale inwoners’ is inclusief, maar sluit ook uit

Een andere fraudevorm waarvan het einde wordt verkondigd, is de domiciliefraude. Met het UBI wordt onze welvaartsstaat geïndividualiseerd, men hoeft niet te verzwijgen dat men samenwoont uit angst een uitkering of sociale toeslagen te verliezen. Dit gaat echter enkel over de nationale domiciliefraude, de internationale domiciliefraude – waarbij men onterecht beweert in België te verblijven – zou mogelijk nog toenemen. Een UBI dat toestaat waardig te participeren aan onze Belgische samenleving, laat immers toe te leven als God in Frankrijk in economisch minder ontwikkelde landen, zowel binnen als buiten de EU. Hoe gaat het UBI hiermee om? Krijgt een Belg het Belgische basisinkomen, ongeacht waar die verblijft, voor de rest van zijn leven, simpelweg omdat hij het geluk had hier geboren te worden?

Het is trouwens niet enkel een vraag van mogelijke domiciliefraude, maar ook van rechtvaardigheid en wederkerigheid. Een aantal van de voornaamste UBI-voorstellen, zo ook dat van Van Parijs, voorzien in een UBI voor alle legale inwoners van een land. Dit betekent enerzijds dat ook niet-Belgen die legaal in ons land verblijven een UBI ontvangen, maar ook dat het recht van de Belg die (langdurig) in het buitenland verblijft, vervalt. Het leeuwendeel van de vervangingsinkomens die het UBI vervangt zijn pensioenen. Pensioenen zijn een recht dat we doorheen onze carrière opbouwen, om er daarna van te kunnen genieten. Een recht dat we blijven behouden, ook als we zonniger oorden opzoeken voor de herfst van ons leven. Een UBI vervangt het pensioen, en valt weg voor wie niet langer tot de legale inwoners van een land behoort.

9. *Mens sana in corpore sano?*

Om terug te keren naar de kern van welzijn, is een vaak gehoord argument dat een UBI dan wel geld kost, maar ons ook geld bespaart. Een UBI zou spijbelen en schooluitval tegengaan. Het Mincome experiment vond een daling van het aantal ziekenhuisbezoeken met 8,5%.⁸³ Voorstanders voeren aan dat de ratrace niet verder kan duren en dat volledige tewerkstelling onhoudbaar is voor mens en natuur. Een UBI zou een einde maken aan de burnouts, de midlife crisis en de quarter-life crisis. Hier zien we echt het UBI als droom-panacee voor alle maatschappelijke kwalen.

Een gezonde geest in een gezond lichaam, wat kan een mens nog meer willen? Misschien een korteltje zout? Voorstanders zeggen soms dat de cijfers voor zich spreken, maar het loont toch steeds

---

83 Forget, “The Town with No Poverty”.

te onthouden wat er achter de cijfers schuilt. Het Mincome experiment is zoals gezegd eerder te vergelijken met ons leefloon dan met een basisinkomen. De aangehaalde effecten inzake scholing en gezondheid hoort men ook als we het hebben over armoedebestrijding. Een nobele doelstelling, maar de universaliteit van het basisinkomen zorgt voor een bijzonder inefficiënt gebruik van beperkte middelen om deze doelen te behalen.

“Een nobele doelstelling, maar de universaliteit van het basisinkomen zorgt voor een bijzonder inefficiënt gebruik van beperkte middelen om deze doelen te versterken”

10. **Het UBI en gender(on)gelijkheid**

Misschien wel het meest misplaatste argument van het UBI is dat het de gelijkheid van man en vrouw zou bevorderen.

Voorstanders poneren dat een UBI de economische positie van vrouwen in de samenleving versterkt, zowel binnen als buiten het huwelijk, door hen een vast en individueel inkomen te verschaffen. Dit geldt natuurlijk voor iedereen, maar in de samenleving van vandaag zijn het nog steeds vooral vrouwen die deze positie missen. Het UBI is voor hen een erkenning van de waarde van onbetaald werk, wat disproportioneel vaak wordt gedaan door vrouwen. Het gros van wat we vandaag als onbetaald werk zouden kwalificeren draagt immers bij tot de samenleving én tot de economie, doordat het anderen in staat stelt (later) economisch te participeren. Dit gaat over kinderen opvoeden, maar evengoed het huishouden regelen opdat de andere partner zich op de carrière kan toeleveren en mantelzorg voor wie een carrière achter de rug heeft.

Vanuit deze optiek heeft de samenleving een verplichting tegenover degenen die dit onbetaald werk uitvoeren, een verplichting die door het UBI wordt vervuld. Een onafhankelijk inkomen kan niet enkel de beslissingsmogelijkheid binnen een relatie verhogen, maar ook vrouwen in staat stellen een relatie te beëindigen zonder veroordeeld te worden tot de bedelstaf. Het individuele aspect – als dit wordt doorgetrokken naar de rest van de sociale zekerheid en fiscaliteit – zorgt dat gezinnen niet langer gestuurd worden richting het zogeheten ‘anderhalfverdienersmodel’. Het hoeft niet – nogmaals – gezegd te worden welke partner zich vandaag vaakst toelegt op de carrière en wie een beperkte economische participatie combineert met de volle verantwoordelijkheid in het huishouden.

Equality of what?

Feministen zijn het er echter lang niet eens over of een UBI de positie van de vrouw zou verbeteren dan wel verslechteren. Meer zelfs, enkele van de meest toonaangevende feministische organisaties in België, Femma en Femmes Prévoyantes Socialistes, nemen expliciet afstand van het idee van een UBI.⁸⁴ Om de Nobelprijswinnaar Amartya Sen te citeren, *equality of what?* Wat willen we gelijktrekken? Een UBI voorziet een inkomen voor vrouwen, maar heeft geen invloed op de positie van de vrouw in de samenleving in bredere zin. Afhankelijk van de hoogte kan het komaf maken met de

⁸⁴ Berteloot, “Basisinkomen is geen vergoeding voor zorgarbeid”; Herlemont, “L’allocation universelle, un cadeau empoisonné ?”

torenhoge armoedecijfers onder alleenstaande ouders, maar de rolverdeling in professionele en huiselijke sfeer verandert hier niet noodzakelijk mee. Meer zelfs, het kan het rolpatroon juist versterken.⁸⁵

Dit hoeft niet voor iedereen als problematisch te gelden. Van Parijs stelt zich de vraag of het effectief stoort indien het overwegend vrouwen zijn die uit de arbeidsmarkt vallen. Hij vraagt zich af of de samenleving even afkeurend zou reageren indien, na het introduceren van een UBI, het niet de vrouwen zijn die minder werken dan de mannen, maar de protestanten die meer werken dan de katholieken.⁸⁶ Vanuit een egalitair-libertaire visie kan dit inderdaad kloppen, al dient er zich toch nog een belangrijk onderscheid aan tussen het aangeboren gender en de vrij gekozen religie.

“Meer zelfs, het basisinkomen kan het rolpatroon in professionele en huiselijke sfeer juist versterken.”

De genderkloof

We zien deze genderkloof trouwens niet enkel bij de UBI-experimenten. Wanneer we kijken naar verwante beleidsmaatregelen, waar wel kwalitatief wetenschappelijk onderzoek over beschikbaar is, komt deze genderkloof terug bij ouderschapsverlof. Net zoals het UBI, geeft ouderschapsverlof immers de mogelijkheid aan ouders een tijdlang thuis te blijven met behoud van een (lagere) vergoeding. Meer zelfs, er wordt wel eens gesproken van een dubbele genderkloof. Niet enkel maken vrouwen er disproportioneel vaker gebruik van om thuis te blijven, maar ze nemen dit ook nog eens veel vaker voltijds op. Als mannen het al nemen, gaat het vaak slechts om deeltijds.⁸⁷

Een andere vaststelling uit onderzoek naar moeders die zich – al dan niet met ouderschapsverlof – terugtrokken uit de arbeidsmarkt toont ons dat het gederfde loon, waarop de beslissing mede op wordt gebaseerd, slechts een klein deel is van de financiële kost. Zo zal een Amerikaanse 28-jarige vrouw met een salaris van \$50.000 die zich gedurende drie jaar toelegt op het huishouden geen \$150.000 verliezen (\$50.000 maal drie jaar), maar meer dan \$461.000. We moeten immers niet enkel rekening houden met het loon dat ze verliest, maar ook dat ze haar carrièrepad op pauze zet, toekomstige promoties en loonsopslagen misloopt, en minder bijdraagt aan haar pensioen.^{p 88}

85 Anca, “Basic Income, Gender Justice and the Costs of Gender-Symmetrical Lifestyles”; Cantillon en McLean, “Basic Income Guarantee”; Robeyns, “Will a basic income do justice to women?”; Robeyns, “Introduction”.

86 Van Parijs, “Arbeid, vrijheid, basisinkomen”.

87 Andersen, Francois, en Van Damme, “Time’s Up”; Eurofound, Promoting Uptake of Parental and Paternity Leave among Fathers in the European Union; Ghiotto, De staat van het gezin.

^p Jammer genoeg ontbreken vergelijkbare cijfers voor België.

88 Madowitz, Rowell, en Hamm, “Calculating the Hidden Cost of Interrupting a Career for Child Care”.

Effect op de zorgsector & zorgverstrekking

Het effect van het UBI zal niet enkel sterk verschillend zijn naarmate het gender van de burger, maar ook de inhoud & verloning van de job. Een sector die hier bijzonder zwaar onder zal leiden is de zorgsector, gaande van kinderopvang tot ziekenzorg en ouderenzorg. Het is een sector die niet enkel overwegend vrouwelijk is en vele zware jobs kent, maar waar de vrouwen ook nog eens geconcentreerd zijn in de lager betaalde jobs van de sector.⁸⁹

Het logische gevolg is dan dat met een UBI het arbeidsaanbod in deze sector vermindert, en er hogere lonen moeten betaald worden. Reken hierbij de vergrijzingsgolf die op ons afkomt, waarbij

“UBI geeft op deze manier eerst de mogelijkheid aan burgers om zich over de zorg van een kind, een ouder of een zieke te ontfermen, maar via het prijskanaal wordt het uitbesteden van deze zorg dermate duurder dat thuiszorg de enige optie blijkt”

de vraag naar ouderenzorg – en dus de arbeidsvraag in die sector – zal stijgen. Dit resulteert opnieuw in hogere lonen. Als de lonen, een van de voornaamste kostenposten binnen de zorgsector, merkbaar stijgen, zal dit een effect hebben op de prijzen. Zowel kinderopvang, thuisverzorging en rusthuizen riskeren duurder te worden. Het afschaffen van het minimumloon betekent dat iedereen zijn UBI kan aanvullen op de arbeidsmarkt. Er is geen onvrijwillige werkloosheid meer, maar sommige jobs zullen het inkomen nauwelijks verhogen. Er dreigt dan een nieuwe inactiviteitsval, waarbij het aanvullende inkomen niet opweegt tegen de kosten die verbonden zijn aan het uitbesteden van de zorg voor eigen kinderen of andere zorgbehoevende familieleden.

Een UBI geeft op deze manier eerst de mogelijkheid aan burgers om zich over de zorg van een kind, een ouder of een zieke te ontfermen, maar via het prijskanaal wordt het uitbesteden van deze zorg dermate duurder dat thuiszorg de enige optie blijkt. Dit effect zal des te sterker zijn op diegenen met een zwakkere binding met de arbeidsmarkt. De laaggeschoolden, de Belgen met migratie-achtergrond, de getrouwde vrouwen. Het zijn zij die het minst te winnen hebben bij tewerkstelling, uit een puur financieel perspectief.⁹⁰

Zorg, meer dan verzorging

Als we het dan nog eens toespitsen op kinderopvang, dan zien we dat noch voor het welbevinden en de carrière van de ouders noch voor de cognitieve en sociale ontwikkeling van het kind het interessant is als een ouder lange tijd thuisblijft om voor het kind te zorgen. Kinderopvang, of beter gezegd voorschools onderwijs en zorg, is zoveel meer dan een crèche waar ouders hun kinderen afzetten om te kunnen gaan werken. Ze zetten er hun eerste stap (letterlijk) in onze samenleving, leren omgaan met anderen, maken contact met de regiotaal en worden geprikkeld om te ontdekken. Maar het zijn juist de gezinnen waar de kinderen het meest zouden baten bij voorschools onderwijs en zorg, die

⁸⁹ OECD, “OECD health care statistics by gender”.

⁹⁰ Jongen, de Boer, en Dekker, “De effectiviteit van fiscaal participatiebeleid, CPB Policy Brief”.

vandaag het minst gebruik maken van kinderopvang.⁹¹ Juist voor die bevolkingsgroepen, die vandaag al een zwakke binding met de arbeidsmarkt kennen, zouden met een UBI nog minder gebruik maken van voorschools onderwijs en zorg.

9. Conclusie

Het basisinkomen belooft vele baten, maar of het die kan opleveren is een groot vraagstuk. Meer zelfs, een basisinkomen in onze huidige samenleving, zal eerder leiden tot ronduit desastreuze gevolgen. De weg naar de hel is geplaveid met goede bedoelingen, de utopische wens legt de grondslag voor de dystopie.

Een zwaktebod

Het universeel basisinkomen is eerst en vooral een zwaktebod. De schouders ophalen en toegeven dat we de wortels van maatschappelijk falen nooit kunnen aanpakken. Toegeven dat sommigen gedoemd zijn tot toekijken aan de zijlijn, en hen dan maar geld toestoppen. Geen investeringsstaat die mensen werkelijk in staat stelt te participeren, maar een uitkeringsstaat die de zijlijn in stand houdt. Een maatschappij waar de notie van actief burgerschap verveld is tot consumentisme. Een maatschappij waar wederzijdse betrokkenheid, tegenover elkaar, tegenover het democratisch bestel en tegenover de maatschappij, plaats moet ruimen voor een *recht op luiheid*. Een maatschappij waar het sociaal contract tussen overheid en burger verbroken is, ten voordele van een weggeefmaatschappij. Een maatschappij zonder rechten en verantwoordelijkheden. Een maatschappij waar het kansenbeleid bestaat uit iedereen eenzelfde bedrag geven, en hopen dat dat voldoende is. Is dat echt de welvaartsstaat die we willen? Is dat de samenleving, of samenleving, die we willen?

Een illusoire consensus

De ogenschijnlijke consensus verdwijnt zodra het conceptueel filosofisch idee voeten in de aarde krijgt. Voorstanders blijken dan plots een volledig ander basisinkomen voor ogen te hebben, met de gebruikelijke (politieke) breuklijnen tot gevolg. Breuklijnen die een politiek compromis rond het UBI zo mogelijk nog utopischer – en onrealistischer – maken dan het UBI zelf. En als er dan toch een compromis uit de bus zou komen, dan zou het zoals verscheidene voorstellen die vandaag circuleren geen UBI zijn, maar een variant op wat we vandaag kennen, met aanzienlijke meerkost.

De illusie dat we met z'n allen niet meer hoeven te werken, is niet meer dan dat. De angst dat we met z'n allen niet meer kunnen werken, eveneens. Het is het gevolg van speculatieve toekomstvisies en *cherry picking* van cijfers en anekdotes.

---

91 Giotto, *De staat van het gezin*.

Ongegronde boude stellingen

De experimenten waar voorstanders zich op baseren behandelen vaak niet het basisinkomen maar conceptuele neven en nichten, of bespreken een te beperkte steekproef. De effecten van een UBI op samenlevingsniveau is niet te vergelijken met enkele individuen die een UBI krijgen binnen onze huidige samenleving.

“Voor de sociale inclusie van sommige groepen op de arbeidsmarkt – met name (getrouwde) vrouwen – zetten we de klok enkele tientallen jaren terug”

Bovendien tonen ook deze experimenten beperkte maten met zeer reële kosten. Zo vereist de haalbaarheid van een UBI een toegenomen werkgelegenheid, maar tonen de experimenten soms geen en meestal een negatieve relatie. We doen alles om de werkgelegenheidsgraad te verhogen, en het UBI zou deze juist verlagen. Méér zelfs, voor de sociale inclusie van sommige groepen op de arbeidsmarkt – met name (getrouwde) vrouwen – zetten we de klok enkele tientallen jaren terug. De vrijheid van loonvorming introduceert de verguisde hamburgerjobs. De perverse neveneffecten zijn zichtbaar in wat doorgaat voor experimenten. Ze zijn echter ook voorspelbaar, we zien ze duidelijk in relatie tot andere uitkeringsstelsels.

De economische en sociale effecten van UBI zijn grotendeels science fiction. Een echt UBI is budgettair onbetaalbaar en sociaal onaanvaardbaar. Een UBI verbreekt het sociaal contract waar de samenleving op is gebouwd. Wat blijft er dan nog over? Wishful Thinking. Een *Brave New World* scenario. De hele samenleving moet overstag voor een beperkte vooruitgang voor sommigen, en een voorspelbaar verlies voor velen.

Hoognodige hervormingen, maar géén UBI

Er zijn hervormingen nodig, hoognodig zelfs. Maar een totale revolutie, met twee voeten vooruit op het ijs, is niet gewenst. Een moderne welvaartsstaat vergt versterking richting emancipatie, inclusie en verantwoordelijkheden. Precies de omgekeerde weg van een UBI.

Hoewel aangevoerd als panacee voor het sociaal beleid, is het UBI juist een bijzonder asociale wijze om aan sociaal beleid te doen. We moeten investeren in onze kinderen⁹², we moeten zorgen voor de ouderen⁹³, we moeten de pensioenen veilig stellen⁹⁴ en dit alles moet degelijk gefinancierd worden.⁹⁵ De verzekeringsstaat sluit per definitie mensen uit, de verzorgingsstaat wordt onbetaalbaar, niet iedereen is zomaar activeerbaar in een actieve welvaartstaat. Maar het UBI zal hier niet in slagen.

Wat we nu hebben is niet perfect en zal dat vermoedelijk nooit zijn. Dat is nu eenmaal eigen aan een democratie die groeit met voortschrijdend inzicht. We mogen zeker niet blind zijn voor de

92 Ibid.

93 Van Damme, “Het Grijs Goud”.

94 Cloot, *De rekening moet kloppen*; Hindriks, *Quel avenir pour nos pensions?*

95 Van de Cloot en Volckaert, *Taxshift*.

maatschappelijke kwalen, maar evenmin moeten we het kind met het badwater weggoien. Het is tijd voor een echte sociale investeringsstaat.

10. Bibliografie

Ackerman, Bruce Arnold, en Anne Alstott. *The Stakeholder Society*. New Haven; London: Yale University Press, 2000.

Alaluf, M. *L'allocation universelle: nouveau label de precarité*. Mons: Couleur Livres, 2014.

Alaska Department of Revenue. "Permanent Fund Dividend Division- Eligibility Requirements", 2017. <http://pfd.alaska.gov/Eligibility/Requirements>.

Alaska Permanent Fund Corporation. "The Permanent Fund Dividend". Geraadpleegd 23 maart 2017. <http://www.apfc.org/home/Content/dividend/dividendamounts.cfm>.

Alkire, Sabina, en James Foster. "Counting and multidimensional poverty measurement". *Journal of Public Economics* 95, nr. 7–8 (augustus 2011): 476–87. doi:10.1016/j.jpubeco.2010.11.006.

Anca, Gheaus. "Basic Income, Gender Justice and the Costs of Gender-Symmetrical Lifestyles". *Basic Income Studies* 3, nr. 3 (2008): 1–8.

Andersen, Marika, Nathalie Francois, en Brieuc Van Damme. "Time's Up". Brussel: Vrijdagsgroep, 2016.

Arntz, Melanie, Terry Gregory, en Ulrich Zierahn. "The Risk of Automation for Jobs in OECD Countries". OECD Social, Employment and Migration Working Papers, 14 mei 2016. doi:10.1787/5jlz9h56dvq7-en.

Atkinson, A. B. "The Case for a Participation Income". *The Political Quarterly* 67, nr. 1 (1 januari 1996): 67–70. doi:10.1111/j.1467-923X.1996.tb01568.x.

Basic Income Earth Network. "What is basic income?" *BIEN*. Geraadpleegd 21 maart 2017. <http://basicincome.org/basic-income/>.

Berteloot, Liesje. "Basisinkomen is geen vergoeding voor zorgarbeid". *Femma*, maart 2017. <http://www.femma.be/nl/blog/artikel/basisinkomen-is-geen-vergoeding-voor-zorgarbeid>.

Bessen, James. *Learning by doing: the real connection between innovation, wages, and wealth*. New Haven: Yale University Press, 2015.

Blais, François. *Ending poverty: a basic income for all Canadians*. Toronto: J. Lorimer, 2002.
Bourguignon, Francois, en Satya R. Chakravarty. "The measurement of multidimensional poverty".

The Journal of Economic Inequality 1, nr. 1 (2003): 25–49.

Bregman, Rutger. *Gratis geld voor iedereen: over het basisinkomen, de 15-urige werkweek en een wereld zonder grenzen*. Amsterdam: De Correspondent, 2016.

Cantillon, Bea, en Natascha Van Mechelen. “Tussen droom en daad... Over armoedebestrijding, minimuminkomensgarantie en het Europese sociale model”. *Tijdschrift voor sociologie* 32, nr. 3/4 (2011): 439–469.

Cantillon, Sara, en Caitlin McLean. “Basic Income Guarantee: The Gender Impact within Households”. *The Journal of Sociology & Social Welfare* 43, nr. 3 (1 januari 2016). <http://scholarworks.wmich.edu/jssw/vol43/iss3/7>.

Cloot, Ivan Van de. *De rekening moet kloppen: welke toekomst voor ons pensioen?* Gent: Borgerhoff & Lamberigts, 2014.

Coninck, Douglas De. “Hoe Duchâtelet een basisinkomen wil realiseren met drie keer 12 miljard euro”. *De Morgen*, 8 maart 2015. <http://www.demorgen.be/economie/hoe-duchatelet-een-basisinkomen-wil-realiseren-met-drie-keer-12-miljard-euro-b49a2f03/>.

Crevits, Hilde, en Jo Vandeurzen. “Conceptnota “Voor elk kind en elk gezin een groeipakket op maat”, 2016.

Crombez, John. Ctrl+Alt+Del. Brussel: SP.A, 2016. <http://mediadatabank.s-p-a.be/sharedmedia/uploads/files/16/01/CTRLALTDDEL.pdf>.

Cunliffe, John, en Guido Erreygers. ““Basic Income? Basic Capital!” Origins and Issues of a Debate”. *Journal of Political Philosophy* 11, nr. 1 (maart 2003): 89–110. doi:10.1111/1467-9760.00168.

De Toekomstfabriek. *Philippe Van Parijs over een basisinkomen*. Brussel, 2013. <https://vimeo.com/95961892>.

De Vos, Marc. *Ongelijk maar fair: waarom onze samenleving ongelijker is dan we vrezen, maar rechtvaardiger dan we hopen*. Leuven: LannooCampus, 2015.

De Vos, Marc, en Joep Konings. *Van baan zekerheid naar werk zekerheid op de Belgische arbeidsmarkt: ideeën voor een New Deal voor arbeid in België*. Antwerpen: Intersentia, 2007.

De Wispelaere, Jurgen, en Lindsay Stirton. “The public administration case against participation income”. *Social Service Review* 81, nr. 3 (2007): 523–549.

———. “When Basic Income Meets Professor Pangloss: Ignoring Public Administration and Its Perils”. *The Political Quarterly*, 1 december 2016. doi:10.1111/1467-923X.12320.

De Witte, Kristof, en Deni Mazrekaj. “Décrochage scolaire – Faits, chiffres et recommandations politiques”. Brussel: Itinera, 11 december 2015. http://www.itinerainstitute.org/wp-content/uploads/2016/10/pdfs/rapport_decrochage_scolaire.pdf.

Dedecker, Jean-Marie. Dedecker: “Basisinkomen doet me denken aan recht op luiheid”. Terzake, 27 maart 2017.

Defeyt, Philippe. “L’individualisation des droits sociaux, si on veut l’étendre à tous les citoyens, ouvre la porte à l’allocation universelle”. Sombrefe: INSTITUT POUR UN DÉVELOPPEMENT DURABLE, januari 2016. <http://www.iddweb.eu/docs/au2016a.pdf>.

Deville, Jozef, en Alina Kneepkens. *Iedereen een basisinkomen*. Panorama, 2014. <https://www.canvas.be/video/panorama/2015/iedereen-een-basisinkomen>.

Dierckx, About Author Sacha. “Het basisinkomen: progressieve deus-ex-machina of regressief Paard van Troje?” Poliargus, 11 augustus 2015. <http://www.poliargus.be/het-basisinkomen-progressieve-deus-ex-machina-of-regressief-paard-van-troje/>.

Durand, Anne-Aël. “Où en est le revenu universel selon Benoît Hamon ?” *Le Monde.fr*, 9 maart 2017. http://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2017/03/09/ou-en-est-le-revenu-universel-selon-benoit-hamon_5092204_4355770.html.

Eurofound. *Promoting Uptake of Parental and Paternity Leave among Fathers in the European Union*. Luxembourg: Publ. Office of the Europ. Union, 2015. <http://dx.doi.org/10.2806/041743>.

EUROSTAT. “At-risk-of-poverty thresholds - EU-SILC survey 2015”. European Commission, 2016. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_li01&lang=en.

Federale Pensioendienst. “De IGO”, 27 maart 2017. <http://www.onprvp.fgov.be/NL/profes/benefits/igo/paginas/default.aspx>.

———. “Gewaarborgd minimumpensioen”, 1 september 2017. <http://www.onprvp.fgov.be/NL/profes/calculation/minimum/paginas/default.aspx>.

Fitzpatrick, Tony, en Jo Campling. *Freedom and Security: An Introduction to the Basic Income Debate*, 1999.

Forget, Evelyn L. “The Town with No Poverty: The Health Effects of a Canadian Guaranteed Annual

Income Field Experiment". *Canadian Public Policy* 37, nr. 3 (september 2011): 283–305. doi:10.3138/cpp.37.3.283.

Frazer, Hugh, Eric Marlier, European Commission, Social Affairs and Inclusion Directorate-General for Employment, Liser, Applica, en Ose. *Minimum Income Schemes in Europe a Study of National Policies 2015*. Luxembourg: Publications Office, 2016. <http://bookshop.europa.eu/uri?target=EUB:NOTICE:KE0215950:EN:HTML>.

Friedman, Milton, en Rose D. Friedman. *Capitalism and freedom*. 40th anniversary ed. Chicago: University of Chicago Press, 2002.

Ghiotto, Simon. *De staat van het gezin: wie zorgt voor onze kinderen?* Leuven, België: LannooCampus, 2016.

Graydon. "Startersatlas 2016". UNIZO- Graydon Belgium - UCM, 2016.

Herlemont, Rosine. "L'allocation universelle, un cadeau empoisonné?" Brussel: Femmes Prévoyantes Socialistes, 2016. <http://www.femmesprevoyantes.be/wp-content/uploads/2017/01/analyse2016-allocation-universelle-1.pdf>.

Hertogen, Jan. "BuG 305- Dienstencheques kosten 3,1 mia € aan de gemeenschap". NP Data, 3 februari 2016. <http://www.npdata.be/>.

— — —. "Non-Profit Data", 6 januari 2015. <http://www.npdata.be/BuG/252-Basisinkomen/>.

Hindriks, Jean. *Quel avenir pour nos pensions?: les grands défis de la réforme des pensions*. Louvain-la-Neuve: De Boeck, 2015.

Hoge Raad van Financiën. "Studiecommissie voor de vergrijzing - Jaarlijks verslag". Brussel: Federaal Planbureau, 13 juli 2016. http://www.plan.be/admin/uploaded/201607130830290.REP_CEVSCVV2016_11259_N.pdf.

Hoge Raad voor Werkgelegenheid. "Verslag 2016 - Digitale economie en arbeidsmarkt". Brussel: Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, juni 2016.

Howard, Michael W. "Basic Income and Migration Policy: A Moral Dilemma?" *Basic Income Studies* 1, nr. 1 (2006). doi:10.2202/1932-0183.1001.

Initiative Grundeinkommen. "Streitgespräch zum Grundeinkommen". *grundeinkommen*, 29 april 2016. <http://www.grundeinkommen.ch/grundlegend-uneinig-streitgesprach-zum-grundeinkommen/>.

Janssens, Geert. "Basisinkomen: oordeel niet te vlug". Inspiratienota. Wilrijk: Etion, februari 2017.

http://etion.be/sites/default/files/documents/beleidsnotas/bn93_basisinkomen.pdf.

Jongen, E. L. W., H. W. de Boer, en P. Dekker. “De effectiviteit van fiscaal participatiebeleid, CPB Policy Brief”. Den Haag: Centraal Planbureau, 2015. <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/38472>.

Kahneman, Daniel. *Thinking, fast and slow*. 1st pbk. ed. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2013.

Karabulut, About Author Arzu. “Het basisinkomen: een gewaagd idee voor de 21ste eeuw”. Poliarqus, 7 oktober 2014. <http://www.poliargus.be/het-basisinkomen-een-gewaagd-idee-voor-de-21ste-eeuw/>.

KELA. “Basic Income Experiment 2017–2018”. *kela.en*. Geraadpleegd 9 februari 2017. <http://www.kela.fi/web/en/basic-income-experiment-2017-2018>.

Klijnsma, Jetta. Ontwerpbesluit experimenten Participatiewet (2016).

Koenig, Gaspard, en Marc De Basquiat. “LIBER, un revenu de liberté pour tous - Une proposition d’impôt négatif en France”. Paris: Génération Libre, 2014. <https://www.generationlibre.eu/wp-content/uploads/2014/05/un-LIBER-pour-tous.pdf>.

König, Eppo. “Geen gratis geld in Terneuzen”. *nrc.nl*, 27 januari 2017. <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/01/27/geen-gratis-geld-in-terneuzen-6426232-a1543292>.

Le Comptoir. “Le revenu de base, faux-ami du progrès social”. Le Comptoir, 25 april 2016. <https://comptoir.org/2016/04/25/le-revenu-de-base-un-faux-ami-du-progres-social/>.

Lijnen, Nele. *Win for life. Met het basisinkomen naar vrijheid en creativiteit*. Kapellen: Uitgeverij Pelckmans, 2017.

Madowitz, Michael, Alex Rowell, en Katie Hamm. “Calculating the Hidden Cost of Interrupting a Career for Child Care”. Washington, D.C: Center for American Progress, 2016. <https://cdn.american-progress.org/wp-content/uploads/2016/06/17091517/ChildCareCalculator-methodology.pdf>.

Marx, Axel, en Hans Peeters. “Win for Life: An Empirical Exploration of the Social Consequences of Introducing a Basic Income”, 1 januari 2004. <https://lirias.kuleuven.be/handle/123456789/84547>.

Mestrum, Francine. “Basisinkomen: Wat met onze strijd voor gelijkheid”. *Knack*, 31 maart 2017. <http://www.knack.be/nieuws/belgie/basisinkomen-wat-met-onze-strijd-voor-gelijkheid/article-opinion-834865.html>.

— — —. “Topexperts’ spreken zich uit tegen het basisinkomen”. *DeWereldMorgen*, 27 maart 2017.

<http://www.dewereldmorgen.be/artikel/2017/03/27/topexperts-spreken-zich-uit-tegen-het-basisinkomen>.

Murray, Charles. *In our hands: a plan to replace the welfare state*. Washington, D.C. : Blue Ridge Summit, PA: AEI Press ; Distributed to the trade by National Book Network, 2006. https://www.aei.org/wp-content/uploads/2014/03/-in-our-hands_105549266790.pdf.

National Commission on Technology, Automation, and Economic Progress. "Technology and the American economy". Washington, D.C: National Commission on Technology, Automation, and Economic Progress, 1966. <http://hdl.handle.net/2027/coo.31924050772056>.

Nationale Bank van België. "Verslag 2016 gedetailleerde statistische tabellen". Brussel: Nationale Bank van België, 2017.

Neels, L, Marc de Vos, Ivan Van de Cloot, en Tinneke Beeckman. *De verlichting uit evenwicht: over normen en waarden, vrije meningsuiting en dominante religies*, 2016.

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad. "Inzichten in non take-up van de sociale rechten en in sociale onderbescherming in het Brussels Gewest Brussels armoederapport 2016". Brussel: Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2017. http://www.observatbru.be/documents/graphics/rapport-pauvrete/samenvatting_thematisch_katern_2016.pdf.

OECD. "OECD health care statistics by gender", 2017. http://www.oecd.org/gender/data/women-make-up-most-of-the-health-sector-workers-but-they-are-under-represented-in-high-skilled-jobs.htm?utm_source=Adestra&utm_medium=email&utm_content=Image%20of%20female%20doctor&utm_campaign=ELS%20Newsletter%20March%202017&utm_term=demo.

Okun, Arthur M. *Equality and Efficiency: The Big Tradeoff*. The Godkin Lectures on the Essentials of Free Government and the Duties of the Citizen. Washington, DC: Brookings Inst, 1975.

Paine, Thomas. *Agrarian Justice*. Paris: printed by W. Adlard, Rue Menilmontant. London: reprinted and sold by J. Adlard, No. 39, Duke Street, Smithfield, and J. Parsons, No. 21, Paternoster Row, 1797.

Pech, Wesley. "Behavioral Economics and the Basic Income Grant: A Critical Evaluation". *Journal of Basic Income Research*, 2009. http://www.usbig.net/papers/202-Pech--Behavioral_Economics.pdf.

Piketty, Thomas, en Arthur Goldhammer. *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press, 2014.

Pironet, Ewald. "Basisinkomen krijgt een njet: zes op de tien Belgen zijn tegen". *Knack*, 26 april 2017. <http://www.knack.be/nieuws/belgie/basisinkomen-krijgt-een-njet-zes-op-de-tien-belgen-zijn-te>

gen/article-longread-844927.html.

POD Maatschappelijke Integratie. “(Equivalent) leefloon”. *POD Maatschappelijke Integratie*, 2016. <https://www.mi-is.be/nl/equivalent-leefloon>.

Prevot, Maxime. “ALLOCATIONS FAMILIALES Des montants plus justes et plus simples qui répondent davantage aux besoins des familles d’aujourd’hui”. Gouvernement Wallon, 02 2017. <http://gouvernement.wallonie.be/sites/default/files/nodes/story/9785-170209cpallocationsfamiliales.pdf>.

Raad van Europese Gemeenschappen. Besluit van de Raad van 22 juli 1975 betreffende het programma voor modelprojecten en modelstudies ter bestrijding van de armoede, Pub. L. No. 75/458/EEG (1975). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31975D0458&from=NL>.

Raventós, Daniel. *Basic Income: The Material Conditions of Freedom*. London ; Ann Arbor, MI: Pluto Press, 2007.

RIZIV. “Chronologische tabel van de opeenvolgende aanpassingen van de uitkeringen aan de schommelingen van het gezondheidsindexcijfe”, 2017. http://www.riziv.fgov.be/SiteCollectionDocuments/uitkeringen_tabel_d.pdf.

Robeyns, Ingrid. “Introduction: Revisiting the Feminism and Basic Income Debate”. *Basic Income Studies* 3, nr. 3 (2008): 1–6.

———. “Will a basic income do justice to women?” *Analyse & kritik* 23, nr. 1 (2001): 88–105.

RVA. “I. De gerechtigden van de RVA | RVA”, 2017. <http://www.rva.be/nl/i-de-gerechtigden-van-de-rva-1>.

———. “Loopbaanonderbreking - Tijdskrediet |”. Geraadpleegd 17 april 2017. <http://www.rva.be/nl/documentatie/baremas/loopbaanonderbreking-tijdskrediet#16312>.

Soens, Tine, en Rob Beenders. “Geen basisinkomen, maar een basisloon voor iedereen”. *De Morgen*, 11 juni 2016. <http://www.demorgen.be/binnenland/geen-basisinkomen-maar-een-basisloon-voor-iedereen-bc716fdc/>.

Sommer, Maximilian. *A feasible basic income scheme for Germany: effects on labor supply, poverty, and income inequality*. New York, NY: Springer Berlin Heidelberg, 2016.

Standing, Guy. *The Precariat: The New Dangerous Class*. London: Bloomsbury Academic, 2011.

Starmans, Christina, Mark Sheskin, en Paul Bloom. “Why People Prefer Unequal Societies”. *Nature Human Behaviour* 1 (7 april 2017): 0082. doi:10.1038/s41562-017-0082.

Statbel. “Bevolking per geslacht en leeftijdsgroep voor België, 2016”, 2016. <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/structuur/leeftijdgeslacht/>.

Storms, Bérénice. “Referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie”. Universiteit Antwerpen, 2012. <https://lirias.kuleuven.be/handle/123456789/395945>.

Tirez, Andreas. “» Een schatting van de kostprijs van een basisinkomen voor alle Belgen”. *Economieblog*, 1 augustus 2014. <http://www.economieblog.be/wordpress/kostprijs-universeel-basisinkomen-belgie/>.

Trendhuis. “Op koers naar de betekenis-economie TRENDSTUDIE NAAR ZINGEVING OP HET WERK IN VLAANDEREN”. Mechelen: Trendhuis, 2017.

Tversky, Amos, en Daniel Kahneman. “Advances in Prospect Theory: Cumulative Representation of Uncertainty”. *Journal of Risk and Uncertainty* 5, nr. 4 (oktober 1992): 297–323. doi:10.1007/BF00122574.

Van Damme, Briec. “Het Grijs Goud”. Brussel: Itinera, 2010. http://www.itinerainstitute.org/wp-content/uploads/2016/10/pdfs/itinera_binnen_nl_def_hr1.pdf.

Van de Cloot, Ivan, en Karel Volckaert. *Taxshift*. Leuven: LannooCampus, 2015.

Van Lancker, Wim. “Quid quo pro? Het basisinkomen en de plicht tot wederkerigheid”. *Ethiek en Maatschappij* 11, nr. 1 (2008): 22–35.

Van Lancker, Wim, en Natascha Van Mechelen. “Universalism under siege? Exploring the association between targeting, child benefits and child poverty across 26 countries”. *Social science research* 50 (2015): 60–75.

Van Liefferinge, Sarah. ““Waarom het basisinkomen de weg van de toekomst is””. *Knack*, 1 mei 2015. <http://www.knack.be/nieuws/belgie/waarom-het-basisinkomen-de-weg-van-de-toekomst-is/article-opinion-566875.html>.

Van Parijs, Philippe. “Arbeid, vrijheid, basisinkomen”. *Tijdschrift voor Filosofie* 4, nr. 59 (1997): 698–701.

———. “Basic Income: A Simple and Powerful Idea for the Twenty-First Century”. *Politics & Society* 32, nr. 1 (1 maart 2004): 7–39. doi:10.1177/0032329203261095.

———. “Basic income and social justice: why philosophers disagree”. *The Joseph Rowntree Foundation*, University of York Annual Lecture, 2009. <http://www.uclouvain.be/cps/ucl/doc/etes/docu->

ments/2009.Rowntree.pdf.

———. *Real freedom for all: what (if anything) can justify capitalism?* Oxford political theory. Oxford : New York: Clarendon Press ; Oxford University Press, 1995.

Vereniging Basisinkomen. “Wat is het basisinkomen?” *Basisinkomen*. Geraadpleegd 21 maart 2017. <http://basisinkomen.nu/ubi/>.

Weller, Chris. “Universal basic income has support from some big names”. *World Economic Forum*, 2017. <https://www.weforum.org/agenda/2017/03/these-entrepreneurs-have-endorsed-universal-basic-income/>.

White, Stuart. “Liberal Equality, Exploitation, and the Case for an Unconditional Basic Income”. *Political Studies* 45, nr. 2 (1 juni 1997): 312–26. doi:10.1111/1467-9248.00083.

Widerquist, Karl, Jose Antonio Noguera, Yannick Vanderborght, en Jurgen De Wispelaere, red. *Basic income: an anthology of contemporary research*. Chichester, West Sussex: John Wiley & Sons Inc, 2013.

11. Bijlagen

Bijlage 1: Defenities basisinkomen

- Vereniging Basisinkomen:
  - o “Het basisinkomen is een vast (maand)inkomen dat door de overheid aan iedere burger wordt verstrekt, zonder inkomenstoets of werkverplichting. Het basisinkomen is hoog genoeg om een bestaan als volwaardig lid van de samenleving te kunnen verzekeren.”⁹⁶
- Phillipe van Parijs:
  - o “A basic income is an income paid by a political community to all its members on an individual basis, without means test or work requirement.”⁹⁷
- Basic Income Earth Network
  - o “A basic income is an income unconditionally granted to all on an individual basis, without means test or work requirement. It is a form of minimum income guarantee that differs from those that now exist in various European countries in three important ways: It is being paid to individuals rather than households, it is paid irrespective of any income from other sources and it is paid without requiring the performance of any work or the willingness to accept a job if offered”⁹⁸
- Guy Standing:
  - o “The core of the proposal is that every legal resident of a country or community, children as well as adults, should be provided with a modest monthly payment. Each individual would have a cash card entitling them to draw a monthly amount for basic needs, to spend as they see fit, with add-ons for special needs, such as disability.”⁹⁹
- Daniel Raventos
  - o “Basic Income is an income paid by the state to each full member or accredited resident of a society, regardless of whether he or she wishes to engage in paid employment, or is rich or poor, in other words, independently of any other sources of income that person might have, and irrespective of cohabitation arrangements in the domestic sphere”¹⁰⁰

---

96 Vereniging Basisinkomen, “Wat is het basisinkomen?”

97 Van Parijs, “Basic Income”.

98 Basic Income Earth Network, “What is basic income?”

99 Standing, *The Precariat*.

100 Raventós, *Basic Income*.

Bijlage 2: Referentiebudgetten en dekkingsgraden

	UBI per gezin in Euro				
	Referentiebudget in Euro		Laag	Middel	Hoog
	Werkend	Niet werkend			
<i>VOLWASSENE</i>			900	1250	1500
<i>KIND</i>	huurder private markt	huurder private markt	300	420	200
ALLEENSTAANDEVROUW	1243	1218	900	1250	1500
ALLEENSTAANDEMAN	1258	1231	900	1250	1500
VROUW+KIND(J,2JAAR)	1610	1456	1200	1670	1700
VROUW+KIND(M,4JAAR)	1649	1492	1200	1670	1700
VROUW+KIND(J,8JAAR)	1763	1606	1200	1670	1700
VROUW+KIND(M,15JAAR)	1767	1743	1200	1670	1700
VROUW+STUDENTPENDEL(M,20JAAR)	1857	1833	1800	2500	3000
VROUW+STUDENTKOT(M,20JAAR)	2211	2187	1800	2500	3000
VROUW+2KINDEREN(2,4JAAR)	1877	1681	1500	2090	1900
VROUW+2KINDEREN(4,8JAAR)	2049	1826	1500	2090	1900
VROUW+2KINDEREN(8,15JAAR)	2332	2176	1500	2090	1900
KOPPEL	1623	1567	1800	2500	3000
KOPPEL+KIND(J,2JAAR)	1865	1810	2100	2920	3200
KOPPEL+KIND(M,4JAAR)	1901	1847	2100	2920	3200
KOPPEL+KIND(J,8JAAR)	2010	1955	2100	2920	3200
KOPPEL+KIND(M,15JAAR)	2150	2095	2100	2920	3200
KOPPEL+STUDENTPENDEL(J,20JAAR)	2260	2205	2700	3750	4500
KOPPEL+STUDENTKOT(J,20JAAR)	2614	2559	2700	3750	4500
KOPPEL+2KINDEREN(2,4JAAR)	2084	2030	2400	3340	3400
KOPPEL+2KINDEREN(4,8JAAR)	2226	2172	2400	3340	3400
KOPPEL+2KINDEREN(8,15JAAR)	2578	2524	2400	3340	3400
OUDE VROUW (65+)		1223	900	1250	1500
OUDE MAN (65+)		1239	900	1250	1500
OUDE KOPPEL (65+)		1576	1800	2500	3000

	DEKKINGSGRAAD					
	Niet-Werkend, huurder private sector			Werkend, huurder private sector		
	Laag	Middel	Hoog	Laag	Middel	Hoog
ALLEENSTAANDEVROUW	74%	103%	123%	72%	101%	121%
ALLEENSTAANDEMAN	73%	102%	122%	72%	99%	119%
VROUW+KIND(J,2JAAR)	82%	115%	117%	75%	104%	106%
VROUW+KIND(M,4JAAR)	80%	112%	114%	73%	101%	103%
VROUW+KIND(J,8JAAR)	75%	104%	106%	68%	95%	96%
VROUW+KIND(M,15JAAR)	69%	96%	98%	68%	95%	96%
VROUW+STUDENTPENDEL(M,20JAAR)	98%	136%	164%	97%	135%	162%
VROUW+STUDENTKOT(M,20JAAR)	82%	114%	137%	81%	113%	136%
VROUW+2KINDEREN(2,4JAAR)	89%	124%	113%	80%	111%	101%
VROUW+2KINDEREN(4,8JAAR)	82%	114%	104%	73%	102%	93%
VROUW+2KINDEREN(8,15JAAR)	69%	96%	87%	64%	90%	81%
KOPPEL	115%	160%	191%	111%	154%	185%
KOPPEL+KIND(J,2JAAR)	116%	161%	177%	113%	157%	172%
KOPPEL+KIND(M,4JAAR)	114%	158%	173%	110%	154%	168%
KOPPEL+KIND(J,8JAAR)	107%	149%	164%	104%	145%	159%
KOPPEL+KIND(M,15JAAR)	100%	139%	153%	98%	136%	149%
KOPPEL+STUDENTPENDEL(J,20JAAR)	122%	170%	204%	119%	166%	199%
KOPPEL+STUDENTKOT(J,20JAAR)	106%	147%	176%	103%	143%	172%
KOPPEL+2KINDEREN(2,4JAAR)	118%	165%	167%	115%	160%	163%
KOPPEL+2KINDEREN(4,8JAAR)	110%	154%	157%	108%	150%	153%
KOPPEL+2KINDEREN(8,15JAAR)	95%	132%	135%	93%	130%	132%
OUDE VROUW (65+)	74%	102%	123%			
OUDE MAN (65+)	73%	101%	121%			
OUDE KOPPEL (65+)	114%	159%	190%			